

Biståndet: Ett svek mot de fattiga?

Om oegentligheter (korruption) och "egentligheter" inom biståndet

Rodney Åsberg, fil dr 1973 avhandling: *Primary Education and National Dev.*, docent, forskare i utvecklingsfrågor. e-mail: rodney.asberg@pacs.nu

Paper presenterat vid seminarium på Handelshögskolan i Göteborg 12/11 2009: Tema: **Vad menar vi med korruption inom biståndet?** Arrangör: PACS och Juridiska Föreningen i Gbg

Deltagare: Biståndsminister Gunilla Carlsson, representanter för SIDA, PACS, SAK, forskare G.U.

De fattiga väntar

Ur innehållet:

BISTÅNDETS MÅL (s 21): *Jag är inte nöjd förrän jag kan garantera, eller på ett övertygande vis leda i bevis, att svenska biståndsmedel i sin helhet verkligen bidrar till fattigdomsbekämpning". Hon tror "... att fler känner en särskilt stor besvikelse när skattepengar eller donationer som just är avsedda att bekämpa nöd och fattigdom ... hamnar i orätta händer* (Biståndsminister Gunilla Karlsson, newsmill.se, 2009-08-24).

KORRUPTION /ORÄTTA HÄNDER(s 4): *Oegentligheter förekommer... när någon skaffar sig orättfärdiga förmåner inom ramen för den egentliga verksamheten... exempelvis genom att tillskansa sig omotiverade förmåner... Begreppet **korruption** innefattas i begreppet oegentligheter.*(Riksrevisionen, RiR 2007:20 s 13)

ORÄTTFÄRDIGA FÖRMÅNER (s 24): *The going rate paid by the Taliban for an attack on a police checkpoint in the west of the country is \$4, but foreign consultants in Kabul, who are paid out of overseas aids budgets, can command salaries of \$250,000 to \$500,000 a year. In Afghanistan a policeman's monthly salary is only \$70, which is not enough to live on without taking bribes.*

BYRÅKRATI (s 2): *"Den samlade andelen till svenska organisationers byråkrati blir i detta fall 71 %... återstår således 29 % till de fattiga... Om detta är ett generellt mönster innebär det, att av de ca 13 000 kr/år. en svensk tvåbarnsfamilj betalar i skatter till det statliga biståndet, går över 9 000 kr till byråkratin".*

RESULTAT (s 18): *Dessvärre har den samlade andelen av världens befolkning som är fattiga inte minskat., Tvärtom har den till och med ökat...* (Sidas hemsida, 2009-06-11).

Biståndet: Ett svek mot de fattiga?

I debatten om biståndet är det avgörande vad man fokuserar på. Fokuserar man sig på frågan om omfattning (1 % målet) eller fokuserar man sig på om biståndet leder till att de fattiga i världen får det bättre. Jag fokuserar mig på den senare frågan. Inget annat. Just därför att hela uttaget från skattemedel till bistånd (för 2009, ca 30 miljarder kronor eller ca 93 miljoner om dagen) legitimeras genom hänvisning till de fattigas levnadsförhållanden och deras rätt till ett bättre liv. *Människor ska kunna förbättra sina levnadsvillkor. Det är vad biståndet handlar om ... alltför många människor lever fortfarande i fattigdom* (Sidas hemsida, 2009-08-27).

För mig är den viktigaste frågan inte hur mycket vatten som **totalt hålls i spannen**, utan hur mycket vatten som **blir kvar** att släcka törsten hos den fattige. Läcker spannen hjälper det vanligtvis inte att hålla i mer vatten – det rinner bara ur fortare.

Det spill som uppstår kallar vi vanligtvis korruption eller "oegentligheter" och detta aktualiseras då och då. T.ex. genom Riksrevisionens rapport "Oegentligheter inom bistånd" (RiR 2007:20) – avseende enskilda organisationers bistånd i Afrika, – och senast korruption inom hälsoministeriet i Zambia som biståndsministern uppmärksammat i en debattartikel (newsmill.se, 2009-08-24). Sidachefen kallar Zambiaexemplet – som enligt Sida är i storleksordningen 5-8 miljoner kronor – det "*mest omfattande fallet av systematiska oegentligheter som Sida hanterar*" (newsmill.se 2009-08-25). Dessa oegentligheter hänvisas till som "*de korruptionshärvor som skakat svenskt bistånd på senare tid*" i en artikel i Riksdag & Departement (24/2009 s 12).

När jag först läste Riksrevisionens rapport och såg, att de s.k. oegentligheterna handlade om relativt små summor hos lokala organisationer slog det mig: Det inte är oegentligheterna som är det största problemet, det är "egentligheterna". Dvs. kostnader som visserligen faller inom "regelverket", men ändå inte leder till att de fattiga faktiskt får det bättre. Ty det är den stora utmaningen när det gäller biståndsmiljarderna: *Dessvärre har den samlade andelen av världens befolkning som är fattiga inte minskat. Tvärtom har den till och med ökat...* (Sidas hemsida, 2009-06-11). Vad man kallar "spillet", dvs. alla de kostnader som inte leder till fattigdomsminskning, är ju ur den fattiges utgångspunkt oväsentligt.

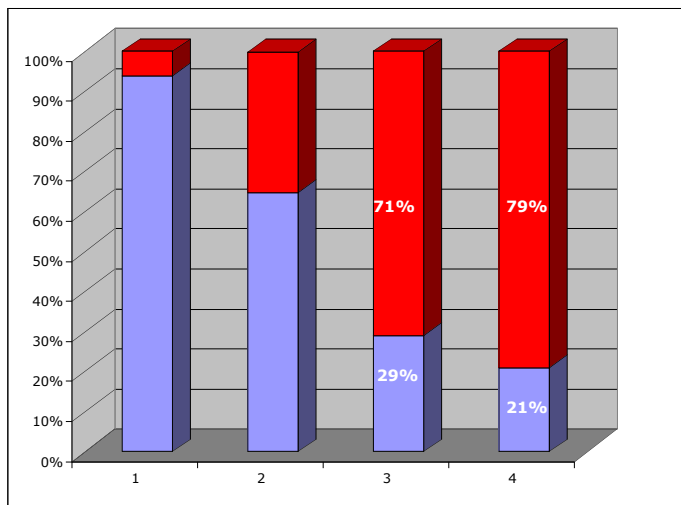
Jag ställde mig alltså frågan: Hur mycket av biståndet "fastnar på vägen" inom det biståndsbyråkratiska komplexet; är definitionsmässigt kanske inga oegentligheter, men når ändå inte de fattiga? Biståndspengarna betalas ju inte ut direkt till de fattiga, om nu någon trodde det, utan förmedlas genom olika kanaler och i olika steg. På varje enskilt steg hävdas förstås, att kostnader för byråkratin, dvs. den andel som stannar inom svenska organisationer, är försvarbar.

Problemet är att det uppstår en samlad effekt, dvs. andelen till byråkrati i ett steg läggs till nästa. Och frågan blir: Vilken blir den samlade effekten på vad som blir kvar till de fattiga? Exemplet nedan är hämtat från bistånd via enskilda organisationer. Ibland framhålls detta bistånd som särskilt effektivt därför att man arbetar genom det s.k. civila samhället.

Totalt erhöll enskilda organisationer 1,3 miljarder kronor under 2008, av statliga medel genom 14 s.k. ramorganisationer. I diagrammet nedan följer vi biståndspengarna från Sida, genom **en** ramorganisation och **en** enskild organisation (framhålls som föredömlig), från vilka jag har konkreta underlag. Jag anger inte från vilka, eftersom jag här vill visa på ett generellt "systemfel", inte peka ut någon speciell organisation. Vi drar av (den röda delen) andelen för byråkrati; dvs. medel

som blir kvar i de svenska organisationerna att täcka kostnader för förvaltning, metod- och kompetensutveckling, information m.m.

Samlade andelen av biståndsmedel, här exempel från enskilda organisationer, som går till byråkrati (röda delen) samt vad som blir kvar till de fattiga (blå delen).

Steg 1: Sida, **Steg 2:** Ramorg. **Steg 3:** Svensk Enskild Org. **Steg 4:** Mottagarorg.

Andelen till byråkrati i varje steg är följande: Steg 1: Sida: 6,2 % (eller 895 milj. kr), Steg 2: En s.k. Ramorganisation: 31 % (eller ca 86 milj. kr), Steg 3: En Svensk Enskild Organisation: 55 % (eller ca 5,3 milj.kr). **Den samlade andelen** till svenska organisationers byråkrati (röda fältet) i steg 3 blir i detta fall **71 %**. När man dragit av denna andel, återstår i således **29 % till de fattiga** (blå fälten). Om detta är ett generellt mönster innebär det att av de ca 13 000 kr/år. en svensk tvåbarnsfamilj betalar i skatter till det statliga biståndet, går över 9 000 kr till byråkratin. Tar man även med Steg 4 – dvs. andelen som brukas till administration av organisation i mottagarland, i det exempel jag har uppgifter från ca 25 % – finns ca 1/5 del kvar av biståndet till de fattiga.

Kommentar: Trots insikt om den växande byråkratin inom biståndet, förväntade jag mig inte att dess andel skulle vara så här stor. Det blir förstås ett orimligt tryck på de ca 20 % som kvarstår efter att byråkratin fått sitt. Denna del kan ju knappast brukas så oerhört effektivt, att alla overheadkostnader ska kunna motiveras. Det är i nuläget endast denna del som blir kvar till de fattiga efter att byråkratin tagit sitt, som berörs av vad vi nu definierar som korruption, dvs. den i mottagarländerna.

Ovanstående exempel är alltså hämtat från bistånd via enskilda organisationer där jag har faktaunderlag. Frågan är om det egentligen finns anledning att anta, att avsevärt mindre andel blir "spill", ur den fattiges utgångspunkt, inom det multilaterala biståndet genom FN systemet (ca 13 miljarder), bistånd via EU (ca 1,8 miljarder) eller det bilaterala biståndet, dvs. till olika programländer som t.ex. budgetstöd (ca 15 Mdkr)? Jag kan inte svara på frågan i nuläget. Men menar att min analys ovan sätter tryck på transpararens inom alla delar av biståndet. EU: s byråkrati är ju allmänt känt och FN systemets interna korruptionshärvor legio. Upp till bevis!

Låt oss redan nu se klart följande: Det är den fattiga människan och målet att förbättra hans eländiga levnadsförhållanden, som ska bära upp och legitimera hela biståndet, även den stora andel som hamnar i biståndsbyråkratin. Det är ju alltid bilder på fattiga människor som finns på hemsidor och broschyrer för att visa vad bistånd handlar om. Knappast bilder på folk i kontorskomplex och konferensdeltagare på flotta hotell.

Det är den nya bördan som vilar på den fattige, det är hans elände som utnyttjas. De ges rollen att legitimera stora uttag från skattemedel, just därför att de är så många och så oerhört fattiga. I praktiken blir de sedan nästan helt ställda åt sidan. Biståndet blir ett svek mot de fattiga. Medan vi gör internationell karriär. Man kan nämligen bli expert på de fattigas elände och leva osedvanligt gott på den kunskapen, utan att de fattiga får det ett dugg bättre.

Biståndsministern talar om "nolltollerans mot korruption", men erkänner samtidigt att det kanske inte är möjligt, eftersom "*biståndet verkar i en miljö som i hög grad präglas av korruption*" (debattartikel, newsmill.se, 2009-08-24). Med "miljö" syftas här på korrupta förhållanden i mottagarländerna, dvs. när kostnader där anses som oegentligheter därför att de ej ryms inom regelverket.

Vad är då korruption i samband med bistånd?

1. *Sida* (hemsida, 2009-06-24): ... ett missbruk av förtroende, makt eller position som medför otillbörlig vinning. (Är i sak samma som Transparency Internationals definition: *Missbruk av förtroende för egen vinning*, se SADEV REPORT 2008:5, s 23)
2. *Riksrevisionen* (RiR 2007:20 s 13): Oegentligheter förekommer när någon utnyttjar sin ställning i en verksamhet för att skaffa sig egen otillbörlig vinning.. ... där enskilda befattningshavare... skaffar sig orättfärdiga förmåner inom ramen för den egentliga verksamheten, exempelvis genom att tillskansa sig omotiverade förmåner.(I en not sägs: *Begreppet korruption innefattas i begreppet oegentligheter.*)

"Orättfärdiga förmåner" och "missbruk av förtroende" för ju tankarna inte bara till förhållandena i mottagarländerna, utan lika mycket till hela det byråkratiska komplex som byggts upp för att administrera biståndet. Kostnaderna inom detta komplex blir sällan illegala – eftersom vi själva bestämmer regelverket – men kan väl vara illegitima, orättfärdiga och därmed falla under definitionen av korruption ovan.

Vad omfattas då av regelverket? "*Det övergripande regelverket utgörs av lagar och förordningar. Därutöver regleras verksamheten, i UD:s fall av föreskrifter och för Sida genom ett antal interna regler. Utöver reglerna finns övergripande riktlinjer som är av betydelse för departementets och Sidas arbete mot korruption*", kan vi läsa i SADEVS Report, 2008:5 s 23. Svenska lagar och förordningar måste ju i första hand gälla svenskar anställda inom biståndsverksamheten. Har det förekommit att någon svensk blivit lagförd för korruption inom biståndet?

Biståndsministern skriver också följande i debattartikeln: "*Jag är inte nöjd förrän jag kan garantera, eller på ett övertygande vis leda i bevis, att svenska biståndsmedel i sin helhet verkligen bidrar till fattigdomsbekämpning*". Hon tror "... att fler känner en särskilt stor besvikelse när skattepengar eller donationer som just är avsedda att bekämpa nöd och fattigdom ... hamnar i orätta händer".

Ja, vi är flera som känner besvikelse, men vad är "orätta händer"?

Det är i hög grad rimligt, att förutom den "illegala korruptionen" i mottagarländerna, vi också tar i beaktande den "korruption", som kanske inte är emot regelverket rent formellt men som ändå utgör en illegitim kostnadsfördelning.

Detta i två avseenden;

- dels frågan om byråkratins storlek är rimlig; dvs. utgör detta en optimal fördelning av biståndsresurserna utifrån målet om effektiv fattigdomsbekämpning?

- dels frågan om "orättfärdiga förmåner." Idag finns det större skillnader i löner, traktamenten etc. bland svensk personal inom biståndssektorn än kanske någon annan verksamhet som drivs av skattemedel. Tar man sedan in existerande skillnader i t.ex. lönevillkor på 40-50 ggr, mellan s.k. lokalanställda och anställda direkt inom givarorganisationer, blir det hela groteskt. (Aja baja, inte med fingrarna i vår syltburk? Ser du inte på etiketten: *Not for locals?*). Dessa skillnader aktualiseras inte i några revisionsrapporter, men skapar förstås i sig en "korruptionsmiljö". (Det verkar också bara bli värre. Enligt en artikel, *'Gilded cage' lifestyle reveals the ugly truth about foreign aid in Afghanistan*, i tidningen The Independent från 1 Maj 2009 är situationen följande: Utländska experter har mellan 170 000 till 330 000 kr/mån i lön medan en lokalanställd har ca 500 kr/mån, dvs. en skillnad på ca 500 ggr!) Våra illegitima förmåner blir legala, därför att de ryms inom regelverket, deras uttag snabbt illegala, om de så bara är ett tappat kvitto på en motorcykel (exempel i Riksrevisionens rapport, se nedan). Vi och dom!

När det gäller byråkratins storlek menar jag förstås, att det gått för långt. Men tyvärr, om man ser till hur det varit tidigare i kampen mot korruptionen (antikorruptionsverksamhet) så har den enda effekten varit att byråkratin ökat. När olika lobbygrupper går ut i debatten och säger: *Vi tycker att bistånd även i fortsättningen ska användas för att bekämpa korruption* (newsmill 2009-08 27) slår vi liksom knut på oss själva. När vi söker bekämpa den s.k. illegala korruptionen och brukar biståndsmedel till detta, ökar den illegitima korruptionen. Nettoeffekten blir än mindre till den fattige!

EU-länder kan spara mellan 30 och 60 miljarder varje år genom samarbete inom biståndsområdet, enligt en studie som har gjorts av ett brittiskt konsultföretag på uppdrag av EU-kommissionen (Riksdag & Departement 31/2009 s 6). Idag arbetar många biståndsbyråkrater var för sig, sägs det. Hur ska man tänka? Ingen vidare exakt summa visserligen 30 - 60 miljarder, men ändå: Vad innebär att spara? Den enda rimliga tolkningen är väl att man skulle kunna minska kostnaderna för byråkratin med kanske "si så där" 50 miljarder och ändå uppnå samma effekt vad gäller fattigdomsbekämpning. Vad ska man då kalla de 50 miljarder man lägger ut i onödan på byråkrati? "Omotiverade kostnader"? Korruption? Ur de fattigas synpunkt spelar det förstås ingen roll. De får ändå ingen nytta av miljarderna.

Det finns i detta sammanhang två användbara begrepp inom etiken – formalmoral och idealmoral. Vad gäller bistånd blir ju *formalmoral* lika med att man håller sig till det byråkratiska regelverket, att ansökningar och rapportering sker enligt anvisningar, revisionsrapporter är tillräckligt utförliga etc. *Idealmoral* – utifrån synen om människors lika värde – innebär att de fattigas levnadsförhållanden faktiskt förbättras som en effekt av biståndsmedel. Det har med solidaritet i konkret mening att göra. Och problemet vi står inför är följande: Biståndet kan säkert bli "bättre" utifrån formalmoraliska aspekter – regelverk skärps och kontroll ökar. Men det behöver inte alls leda till att en enda fattig människa får det bättre, dvs. enligt idealmoraliska aspekter på solidaritet och rättvisa. Förbättring utifrån formalmoralen blir mer av byråkrati och kontroll i formell mening. Inveckling i stället för att utveckling.

Genomförandet av den revision som redovisas i rapporten "Oegentligheter inom bistånd" (RiR 2007:20) och den reaktion som detta ledde till från Sida, är ett bra exempel på hur formalmoralen fungerar inom biståndet. I Riksrevisionens rapport beskrivs bakgrunden till uppdraget: "Sida fastställer genom regelverk ramar för hur Sidabidragen får användas och hur de ska rapporteras ... det ska finnas en obruten kedja av rapporter med tillhörande revisionsintyg ända till och med den slutliga bidragsmottagande organisationen." (RiR 2007:20, s 24)

Granskningen avsåg ett antal organisationer i Afrika där revisionsteamet tillbringade tre månader. Man kom fram till ett antal oegentligheter i de projekt man granskade. En av anmärkningarna gällde en gammal bil värd 13 000 kr. (Här citerar jag lite utförligt för att avmytologisera tron, att när "revisionskulturen" tar över, då blir det ordning och reda.)

I en kenyansk kyrkas biståndsprojekt förekom försäljning av en bil. Enligt överlåtelseavtalet gällde det en så kallad SUV, dvs. en större jeep för transporter i svår terräng, av märket Mitsubishi Pajero. Priset sattes till 130 000 kenyanska shilling, motsvarande 13 000 kronor. Granskningsteamet hade ingen möjlighet att studera bilens skick. Eftersom priset får bedömas vara lågt spårade granskningsteamet bilen, via Transportministeriet i Nairobi, och fann att det i de officiella registren rörde sig om en Ford från 1992. Kontraktet som upprättats mellan kyrkan och den för revisionen okända köparen byggde således på felaktiga uppgifter

Som svar på Riksrevisionens rapport gjorde Sida en egen överprövning genom en auktoriserad revisor och en organisationskonsult från en s.k. oberoende revisionsfirma, Allegretto Revision (2008-05-28, s 4). Nu kom man fram till följande: "Vi har i vår granskning funnit att större delen av Riksrevisionens iakttagelser och misstankar om fel och oegentligheter på olika grunder kan avstyrkas"!

En av misstankarna om oegentligheter som kunde avskrivas – efter omfattande detektivarbete, kallas just "forensic investigation" – handlade just om den gamla bilen (Allegretto Revision, s 37)

Enligt bilregistret som Riksrevisionen tillfrågat var bilen en Ford Taunus medan det i försäljningspapperen från den lokala organisationen gällde en Mitsubishi Pajero. Enligt vår granskning tyder allt på att det verkligen var en Mitsubishi Pajero av 1992års modell som den lokala organisationen har sålt. Bilen hade vad vi erfar länge stått uppställd på organisationens område eftersom den var trasig. Man sålde den till en man som reparerade den. Varför det står att bilen är en Ford i den information som Riksrevisionen erhöll från bilregistret har vi inte fått någon förklaring till. Pajerons nye ägare bor i trakten och arbetar i Nairobi. Torsdagen den 1 maj spårade vi upp Pajeron och lät ta bilder av bilen. Vi konstaterade att denna bil har en nummerplåt som motsvarar registreringsintyget från bilregistret ... Eftersom vi kunnat spåra en Pajero med det aktuella registreringsnumret så lät vi oss nöja med detta och gjorde inte några vidare efterforskningar. Vi konstaterar att den aktuella bilen 16 år gammal och saknar koppling till de granskade Sidaprojekten.(!) Vår bedömning är att Riksrevisionens iakttagelse som gäller försäljningen av en bil saknar relevans i sammanhanget!

Av denna skrivning skulle man ju kunna dra slutsatsen att vårt bistånd kollas upp i varje liten detalj. Inget kan vara mer fel. Det ger bara ett sken av tillförlitlighet. Historien om den gamla Pajeron för 13 000 kronor, som var en Ford och sen blev en Pajero igen, och som till slut saknade koppling till Sida projekt över huvud taget, och därmed kunde avskrivas: Det liknar ju mest en fars och en total avsaknad av sinne för proportioner!

Att man kunde avskriva de flesta av riksrevisionens anmärkningar om s.k. oegentligheter berodde på bl.a. följande (Allegretto Revision s 3): "Under granskningen har vi noggrant gått igenom projektens räkenskaper liksom övrig projektdokumentation ... vi har gått ett steg längre i vår granskning än vad de (Riksrevisionen) gjorde.

Dvs. genom att spendera ytterligare pengar på revision och gå igenom papper ännu en gång kunde de flesta av tidigare anmärkningar och oegentligheter avskrivas. Oegentligheter transformerades så till "egentligheter". Vad innebar detta? Pengarna hade gått åt, så för de fattiga gjorde det förstås ingen skillnad. Men det uppstod relativt stora nya kostnader för revisionen. Riksrevisionen har årligt anslag på 40 milj. kr från biståndsbudgeten. Därutöver t.ex. år 2004-06 konsultuppdrag för 127,3 milj.

Reflektion: När man jagade relativt små- utifrån ett formalmoralisk utgångspunkt- illegala kostnader uppstår nya relativt stora – utifrån en idealmoralisk utgångspunkt – illegitima kostnader.

Trots att de flesta fel och oegentligheter kunde avskrivas, blev just detta konsekvensen på denna s.k. *korruptionshärva*. Inom biståndsbyråkratin blev det nu direktiv om längre rapporter och mer revision. Och därmed ökade kostnader för byråkratin. Under rubriken *Antikorruption* i Sidas årsrapport för 2008 (s 19) kan man t.ex. läsa:

Förbättrat bedömningen och uppföljningen ... till exempel genom att öka avtalsrevisioner och utvärderingar. För ändamålet har 5 miljoner kronor avsatts.

Följande påståenden gick att läsa i den debatt som uppstod:

- Revisorerna har skapat en känsla av "skenbar trygghet", när deras jobb i själva verket har inskränkt sig till att läsa slutrapporten och revisionsintyget från den lokala revisorn. (Sidas slutrapport av den fördjupade granskningen)
- Svenska revisorer som ska granska enskilda organisationer gör inte sitt jobb, anser Riksrevisionen.
- Men revisorerna själva tycker att de får för lite betalt för att utföra uppdragen korrekt.
- En revisor kostar, inklusive moms, cirka 20 000 kronor per dag.
- Det inte ovanligt att samma revisor reviderar upp till fem olika biståndsprojekt på en dag, enligt OmVärlden, Sidas egen tidning

Det är tydligen i denna miljö som kampen mot korruptionen inom biståndet ska ske även i framtiden. Vi vet att denna "revisionskultur" inte varit särskilt kritisk och oberoende när det gäller bankskandaler, IT bubblor etc. Vad är det som gör att vi ska ha mer tillit till denna "kontrollapparat" när det gäller att avslöja och bekämpa korruption bland biståndsmiljarder avsedda för de fattiga? Särskilt gäller det förstås den illegitima korruptionen, dvs. *orättfärdiga förmåner*, som är den stora delen av korruption utifrån en idealmoralisk synsätt.

Vi vet att när det gäller bonus och pensionsförmåner verkar det inte vara någon skillnad mellan den vinstgenererande privata sfären och delar av biståndssfären. Två exempel från just svenska enskilda organisationer som redan redovisats öppet, med bilder och allt. I Sidas tidning OmVärlden (3/2009 s 22) går att läsa följande:

- a) Vd:n för Kooperationen utan Gränser (som vi alla bidrar till med våra konsumkassar) får *"en miljonpension från Kooperation utan gränser och Vis-kogen. I fjol avsattes 448 000 kr till Lennart Hjalmarssons pension. Sedan 2001 ... har uppskattningsvis 2-3 miljoner kr avsatts till pensionen."* (Hjalmarsson har dessutom sedan tidigare 1,4 miljoner kronor om året i pension från Kooperativa Förbundet).
- b) Om generalsekreteraren i SOS Barnbyar, Elisabeth Andersson sägs att *"fram till sin riktiga pensionsdag kommer hon att få 69 000 kronor i månaden från SOS-barnbyar. Det blir närmare 2,5 miljoner kronor utan att arbeta."* Hon har dessutom en lön på 847 000 kronor om året.

Är dessa exempel undantag? Varifrån tas pengarna som går till de här pensionerna? Från statliga biståndspengar eller insamlade medel från allmänheten? I vilket fall som helst enligt "reklamen" så var ju pengarna avsedda för fattiga människor. Från Frivilligorganisationernas Insamlingsråd (FRII) får vi emellertid veta genom samma artikel i OmVärlden: *"Det finns inga etiska regler för vare sig förmåner, pensioner eller löner för de 87 medlemsorganisationerna.* Här finns inte ens något regelverk när det gäller *befattningshavares förmåner.* Hur- eller av vem – ska det då avgöras om "förmåner är orättfärdiga"?

Nuläget är dock, att vid varje misstanke av nedskärning av biståndet, rycker företrädare för olika intressegrupper – som lever på sin beskärda del av biståndet – genast ut och ropar: *Inte ska väl de fattiga i världen få sitta emellan och drabbas av vår sämre ekonomi.* Ropar man inte i samma kör får man reda på att man inte är seriös i biståndsdebatten. För dem är förstås volymmålet (1 % målet) det viktigaste. Ingen inom biståndsbyråkratin vill förstås se – än mindre beskära – den gren man själv sitter på. Men detta handlar knappast om solidaritet med de fattiga i världen.

Egenintresset verkar vara lika frisläppt inom delar av biståndsbranschen som i näringslivet. Därför ser jag inte, hur man ska kunna lita till att folk inom biståndsbyråkratin – som lever på sin del av biståndskakan - ska komma med förslag om effektivisering av biståndet, som innebär mindre till dem själva och mer direkt till de fattiga!

Jag hävdar att försöken att skapa effektivare och bättre bistånd genom revisions- och konsultkulturen inte fungerar. Man producerar hela tiden dokument som ger ett sken av att i stort står allt väl till. Så att de som granskas ska få fortsatta anslag och konsulter och revisorer nya uppdrag.

Av många möjliga exempel, låt följande genomgång av en konsultrapport avseende **biståndet till Afghanistan**, visa på att allt nog inte alltid står så väl till. Jag har självt besökt det aktuella området ett antal gånger. Bl.a. när jag gjorde en landanalys för NORAD, Norges motsvarighet till Sida. Suttit ner och pratat med talibaner och klanledare. Känner till den lokale revisorn. Detta utgör förstås en viktig bakgrund, men nedan refererar jag främst direkt till en officiell konsultrapport beställd av Sida.

Under åren 1996- 2001 överfördes ca 300 milj. kr från Sverige till biståndsverksamhet i Afghanistan. Bara under 1998: 33,5 milj. kr direkt från Sida, 3,1 milj. kr genom Forum Syd och 7,5 milj. kr från Radiohjälpen. Konsultfirman ÅF (Ångpanneföreningen) Management Group utförde en s.k. systemrevision under hösten 2001 (slutrapport november 2001, sidhänvisning är till denna rapport) av förmedlande organisation på uppdrag från Sida för, *"att granska och analysera rutiner och system inom organisationen som ska garantera tillförlitligheten i arbetet och rapporteringen"*, samt göra *"en analys av förväntade resultat för vilka ... styrsystem är skapade"*. Man tog utgångspunkt i *"de formella avtal som organisationen ingått med Sida samt Sidas tillhörande regelverk för samarbetet"*.(s 3)

Hela den s.k. systemrevisionen avser således att undersöka, att organisationen i fråga följer regelverket vad gäller den rent formella sidan, dvs. olika byråkratriska rutiner. När man talar om *förväntade resultat* har detta inget att göra med att fattiga människor i Afghanistan fått det bättre, utan just att styrsystemen *formaliserar och strukturerar rutinerna* (s 5), som det uttrycks.

Betänk nu att det handlar om verksamhet i ett område kontrollerat av talibanerna, vilka står al-Qaida mycket nära. Enligt uppgift gifter sig t.ex. en av Osama bin Ladens söner med en dotter till den muslimska prästen Omar, ledaren för talibanregimen. År 1996 annonserar al-Qaida sitt jihad och Bin Laden utfärdade en *fatwa*, som innebar en krigsförklaring mot USA och dess allierade. Förhållandena som rådde sammanfattas av folkpartiledaren Jan Björklund i sommarmånat den 2 augusti 2009:

Talibanerna styrde Afghanistan under det sena 90-talet. Flickor förbjöds att gå i skola. De som ändå ville göra det fick frätande syra kastat i ansiktet, så att de blev vanställda för livet. Talibanledaren mulla Omar lierade sig med al-Qaida ledaren Usama bin Laden, och upplät Afghanistan som träningsläger för terrorister. Landet blev basen för flera större terrorattacker, inte minst flygplanskapningarna den 11 september.

Nu fanns ett avgörande dilemma. För att någon skulle få bedriva biståndsverksamhet i landet hade talibanerna nämligen som krav, att utbetalningar i Afghanistan skulle ske i lokal valuta (*afghanis*, "afs" kallat). Talibanerna hade nämligen- och det gjorde man ingen hemlighet av – skapat sin egen tryckpress genom vilken miljarder av "afs" trycktes upp. Detta skapade förstas en våldsam inflation, från ca 50 afs/dollar (officiell kurs) till ca 17 000 afs/dollar på bara ett år. Dessa "afs" hade i stort sett inget värde utanför Afghanistan, men med hjälp av biståndsorganisationer kunde talibanerna förvandla "afs" till hårdvaluta.

Det märkliga är, att hur detta gick till beskrivs helt öppet i rapporten från konsultfirman ÅF Management. Under stycket: Medelshantering och underrubriken Metoder för överföringar står att läsa (s 47):

1. *Kansliet (i Sverige) skickar pengar till platskontorets dollarkonto (som alltså är beläget utanför Afghanistan)*
2. *Regionkontoren (alltså inne i Afghanistan) får förskott från lokal "money dealers". "Money dealers" får ett kvitto av det kontor som tar emot pengarna (alltså "afs" upptryckta av talibanerna). "Money dealern" tar med sig kvittot till platskontoret där beloppet betalas ut kontant (alltså i hårdvaluta). Metoden kallas hawala.*

Om denna metod- hawala – kan man t.ex. läsa i svenska media: *Polis- och skattemyndigheter i västvärlden har satsat betydande resurser på att granska hawalatransaktioner som man tror har gagnat al-Qaida och andra terroristnätverk* (DN.se, 2009-01-11)

Den svenska biståndsorganisationen som absolut vill fortsätta sin "verksamhet" kunde genom denna hawalametod få in pengar i Afghanistan. Samtidigt kunde talibanerna (och därmed al-Qaida) smidigt omsätta sina upptryckta "afs" till hårdvaluta som kunde brukas utanför Afghanistan. (Att eventuellt användas till att t.ex. betala flygutbildning i Amerika för framtida terrorister. Hela aktionen den 11 september kostade med flygutbildning och allt, enligt uppgift, ca en halv miljon US dollar)

När jag påpekade för konsultfirman, att talibanerna körde sitt eget penningtryckeri och använde biståndsorganisationen till att överföra dessa papperslappar till hårdvaluta, fick jag till svar:

- *Ja, men de var ju statsbärande parti och har rätt att trycka pengar!*

Konsulten ville förstas inte se. Talibanregimen hade ju inte säte i FN och var inte erkänd av det internationella samfundet i övrigt. (Den var erkänd endast av Pakistan- där talibanrörelsen har sitt ursprung – samt Saudi Arabien som då stödde talibanrörelsen bl. a genom att bygga pampiga koranskolor). Men att vara alltför klarsynt och kritisk när man genomför granskningar minskar förstas möjligheten till framtida uppdrag. Konsultföretag och revisionsbyråer är ju vinstdrivande företag!

Som slutsats vad gäller denna penninghantering, som gav talibanerna (och därmed al-Qaida) tillgång till miljoner dollar att brukas utanför Afghanistan, ges följande kommentarer i systemrevisionsrapporten(s 48):

Överföringsmetoderna är strikt definierade och prioriterade(!), instruktionerna mycket strikta och säkerhetsaspekterna har beaktats i alla delar av systemet.

En svaghet nämns:

Genom att regionkontoren tar ut förskott genom hawala minskar kontrollen. Regionkontoren har möjlighet att ta ut obegränsade summor(!) som platskontoret (alltså utanför Afghanistan) sedan inte kan vägra att betala tillbaka (alltså i hårdvaluta).

Man tillägger dock i rapporten: *Eftersom tre underskrifter, däribland regionchefen, krävs på kvittot för förskottet kan nog ändå risken betraktas som acceptabel.*

Min kommentar: Man talar alltså om "obegränsade summor". En regionchef upplyste mig om att det kom lastbilar med "afs" till kontoret vid löneutbetalningar. Den närmste medarbetaren hade ca 17 miljoner "afs" i månadslön och fick bära hem lönen i en stor jutesäck. Totalt handlade det om 100-tals miljarder av "afs".

Bland organisationens anställda, ca 8000, fanns också flera talibaner. Även i ledande ställning och därmed sådana som signerade kvitton.

Vilket inte är så konstigt. *Taliban* betyder student, en som studerar koranen och islam. Talibanerna var och är alltså inte något slags politiskt parti med fast organisation, utan en rörelse som har sitt ursprung i koranskolor, *madrassar*, i Pakistan. Talibanernas ledare, prästen Omar hade sin grundläggande utbildning i en koranskola i Peshawar i Pakistan som fortfarande verkar helt öppet. Att vara taliban betyder primärt, att man sympatiserar med den reaktionära tolkning av islam, som talibanrörelsen representerar. I denna mening är många både i Afghanistan och Pakistan talibaner. Jag har suttit tillräckligt många gånger genom åren i lokala tea-shops och pratat med turbanförsedda herrar för att veta. Särskilt populär blev man om man trampade på bilden av dödskallemärkte Mr Bush!

Det fanns dock revisionsrapporter på allt. Vi upplyses om att organisationen *anlitar auktoriserad revisor i Sverige och chartered accountant (C.A.) i Pakistan.* (s 54). Den senare "utför sitt uppdrag år efter år, av allt att döma genom en tyst överenskommelse(!)" enligt rapporten. Det är lite bekymmersamt "att den omfattande fältverksamheten inskränker sig ... till CA:s relativt kortfattade revisionsrapport" (s 54) Särskilt förstås som enligt min information C.A. inte ens besökte Afghanistan.

Men allt är ju till slut så professionellt. "En anda av professionalism, kompetent personal och välutvecklade system är bidragande orsaker till att fältorganisationen är väl fungerande. (s 4)

Så slutsatsen blev: *Vi bedömer att rutinerna för utbetalningar är tillfredställande, både i Sverige och i fält.* (s 49). Allt är gott och väl. Man andades ut. *Systemrevisionen* hade utfallit till allas belåtenhet. Även talibanernas får man förmoda. Men trots all koll och revision har i detta fall den internationella terrorismen försetts med miljoner dollar att brukas till sina syften. Kan det verkligen vara så illa? Att härigenom blev svenska skattemedel omvandlade till stora bidrag till talibanerna och därmed al-Qaida? Ja, jag kan inte förstå det på något annat sätt.

Men allt blir ändå enligt regelverket när det finns papper på det. Det var ju det som skulle kollas: *Sidas tillhörande regelverk för samarbetet.* Och *förväntade resultat* hade som sagt inget att göra med att fattiga människor i Afghanistan fått det bättre, utan just att styrsystemen *formaliserar och strukturerar rutinerna* som det uttrycks. Vilket fikonspråk! (Vad just denna studie kostade vet vi inte, men vi vet att ÅF hade konsultuppdrag för 76,4 milj. kr. år 2004- 2006 som betalades ut från biståndsmedel.)

Så läggs fattigdomsbekämpningen till handlingarna. Och därute är de fattiga lika fattiga – om inte ännu fattigare – som tidigare.

Omfattande illegal korruption och oegentligheter har så transformerats till "egentligheter. Ty det är det enklaste i världen att producera kvitton och revisionsrapporter som visar att pengar förbrukats enligt planerat ändamål (även om pengarna gått till annat). Men det är det svåraste i världen att faktiskt bekämpa fattigdomen inom ramen för gängse system, som hela tiden reproducerar just fattigdom och orättvisor. Det första är skrivbordsgöra det senare är en kamp.

Talibanerna i Afghanistan ansåg förstås inte att deras smarta villkor för svensk organisation att bedriva biståndsverksamhet i landet – överföring av pengar via Hawala-metoden – handlade om *oegentligheter*. Tvärt om. Dessa metoder för "penningtvätt" gagnade ju deras intressen. Som sannerligen inte var utbildning för afghanska flickor men väl *jihad*, den heliga kampen mot de otrogna. Påbjuds på flera ställen i koranen och betraktas därför som en helig plikt. Den som utför *jihad* kallas *mujahid* (plur. *mujaheddin*). Talibanerna – som för västerlandet just var *mujaheddins* i betydelsen frihetskämpar i kriget mot Sovjet men som efter 11 september blev terrorister – såg och ser jihad som ett försvarskrig som syftar till att försvara det islamitiska samfundet och religionen. När de kunde omvandla upptryckta papperslappar till hårdvaluta följde de sin heliga plikt att stärka muslimska intressen i denna heliga kamp.

Det förvånande är hur lätt det var för konsulter och Sida att acceptera dessa metoder som förenliga med principer och regelverk för svenskt bistånd. Vi är förstås oförlåtligt naiva när vi tror, att bara vi kastar in miljoner som vi kallar bistånd till de fattigaste och främjande av jämlikhet i sådana reaktionära/feodala miljöer, så rättar sig alla i ledet och böjer sig för våra intressen och våra regelverk. (I en *efterskrift*, s 24 kommenterar jag biståndet till Afghanistan idag. Sedan 2002 har väst fört in mer än 300 miljarder kronor. Bara från Sverige 480 miljoner i officiellt bistånd år 2008. Har alla dessa pengar hjälpt de fattiga?)

Detta dilemma finns förstås fortfarande. Låt mig ta ett försök från Pakistan. I en konferens om utvecklingsprojekt nyligen med Transparency International (TI) och generaldirektören för riksrevisionen i Pakistan framkom följande:

"If 40% of the allocated funds were actually spent on the project, then it was considered to be executed in an honest way. Some officials in the province had even obtained a fatwa (religious decree) that the commission or kickbacks they got on the contracts – which amounted to 60 percent of the deal – were "halal" (permissible) as it was given to them for the hard work they had done to negotiate the deal.... The National Corruption Perception Survey 2009, conducted by the Pakistan chapter of TI, indicates that overall, corruption increased from Rs 45 billion in 2002 to Rs 195 billion in 2009. (*The cost of corruption*, Business Recorder. 2009-08-17)

Alltså: Om 40 % av medlen verkligen spenderades inom ett projekt så ansåg man att genomförandet har skett på ett ärligt sätt. Det vi kallar korrupktion, oegentligheter och mutor är enligt deras synsätt "halal", tillåtet. (Jämför med Halal-slakt.) Upptill 60 % i mutor, kickbacks, är enligt religiöst påbud i sin ordning, därför att det är förenat med hårt arbete att uppnå en så (för dem) god uppgörelse! Transparency Internationals definition av korrupktion – som stöds av flertalet intressenter i världen – är: *Missbruk av förtroende för egen vinning*. Denna definition kan förstås pakistanska myndigheter utan problem skriva under på i olika avtal. Genomförandet följer förstås ändå den praxis som genomsyrar hela samhället.

Pakistan drabbades av en stor jordbävning i oktober år 2005. Efter ett år (2006-11-23) fick Sida i uppdrag av svenska regeringen att förhandla och ingå avtal om stöd till återuppbyggnaden, omfattande högst 150 miljoner kronor. Målet för insatserna skulle vara förbättrade levnadsvillkoren för de drabbade samt ökad beredskap i regionen. Resultatet av insatserna skulle återrapporteras i Sidans årsredovisning 2008 och i en slutrapport 2009.

Jag besökte det drabbade området första gången ett par veckor efter jordbävningen. Kom till Muzaffarabad och mötte Ghulan Hussain, rektor för en skola som kollapsat och där 20 barn hade dött. Vi tog direkt itu med att köpa tält för tillfälliga lokaler. Mötte framför allt många som förlorat sina hem. Det hade blivit utlovade 30 000 Rs (ca 3500 kr) för sitt raserade hus. Jag har återvänt vid ett flertal tillfällen. Inget fungerar. Inga hus. Jag fick ständigt samma vittnesmål från folk som förlorat sina hem; – För att vi ska få ut våra 30 000 Rs så måste vi skaffa papper från myndigheterna och de kräver mer i mutor för att

utfärda dessa intyg än det vi kommer att få. Så vi har inte råd att kräva några pengar!
Med tillägget: – Det där med demokrati är ingen nytta med när korruptionen är så utbredd som den är. Vi måste betala för allt. Det är också denna omfattande korrupktion som lett till talibanernas framgångar inte minst i de områden som drabbades av jordbävningen. Ur den fattiges utgångspunkt handlar det om: Pest eller kolera. Korrupktion under demokratins täckmantel eller under fundamentalistisk, militant islam.

I Sidas årsredovisning för 2008 kan vi läsa följande när det gäller projekten för att stödja pakistanska myndigheter (s 38): *UN-Habitat har erhållit 47 miljoner kr för stöd till kapacitetsutveckling och byggnadsteknisk rådgivning för den pakistanska regeringens återuppbyggnadsinsatser.* (sen står det inget mer om den insatsen)... *Statens Räddningsverk (SRV) har fått 12 miljoner kronor för kapacitetsutbyggnad av Pakistans katastrofberedskap... I en halvtidsrapport 2008 konstaterar SRV att en rad problem uppstått som inte förutsågs inledningsvis. En slutsats är att SRV bör ha tydligare riktlinjer för liknande projekt i framtiden.*

Slutord: *Förseningar innebär att resultat kan redovisas först 2010.* (Det är alltså fem år sedan jordbävningen inträffade.)

Min slutsats: Vi kommer aldrig att få någon klar insikt i vart dessa 150 miljoner kronor tagit vägen. Det mesta har troligtvis redan försvunnit i korrupktionsträsket i Pakistan (Som inte är korrupktion enligt pakistanska värderingar utan i enlighet med "halal"). Jag har inte sett någon konsultrapport ännu, men befarrar att...!

Pakistan är här inget undantag. Chefen (Mr A) för en biståndsorganisation i Indien erkände öppet att han förskingrat ca 3 milj. kr av biståndsmedel. Han hade helt enkelt direkt på kontoret producerat kvitton som motsvarade de kostnader man skulle ha enligt budget. (Påminner ju om hur den amerikanske bedragaren Bernard Madoff, som förskingrade bortåt 300 miljarder kronor, lät kontorister producera fejkade avräkningsnotor på köp av fonder och aktier.) Pengarna gick sedan rätt i fickan till den s.k. "ansvarige chefen" till bl.a. en lyxbil (BMW) och guldklockor. När jag frågade Mr A. varför han sysslade med bistånd, blev svaret att han övertrasserat sina bankkonton och behövde extra pengar.

Projektet var nu avrapporterat och klart med revisorrapport och allt. Jag ställde mig frågan hur detta kunde vara möjligt och kontaktade därför den revisor som godkänt räkenskaperna. Revisorn (Mr X) hade kontoret på 14:de våningen i ett höghus i New Delhis affärscentrum. Vi satt vid ett stort bord i ett rum med fantastisk utsikt.

- Hur gick det till att Du kunde godkänna Mr A:s räkenskaper? frågade jag.
- Revisorn: Det gjorde jag inte alls. Jag slog pappren i bordet framför Mr A och sa att så här får det inte gå till!
- Och vad hände sen? (Jag tittade ut över affärskvarteren i fågelperspektiv och såg plötsligt den där grenen som alla sitter på och ingen vill såga av)
- Ja, Mr A kom tillbaka med samma papper och... ja, jag ville ju ha mina 500 000 Rs (ca 90 000 kr) så... ja, jag skrev på förstås!

Korrupktion skapas i Indien bl.a. genom att man först introducerar olika formella regler – t.ex. att man måste ha ett visst tillstånd för att föra in biståndsmedel- som sedan utnyttjas av myndighetspersoner så att man ofta tvingas betala mutor (upp till 20 % av biståndsmedlen) för att erhålla tillståndet. För att följa regelverket i mottagarlandet tvingas man till korrupktion och bryter då med det svenska regelverket. En faktisk moment 22 situation som ingen tar ansvar för.

Det blir förstås ännu besvärligare om man i nästa steg får direktivet, att nu gäller det att underordna sig den inhemska kulturen och att det är indierna själva som ska "äga problemet", som det heter. Hur ser korrupktionsproblemet ut utifrån ett indiskt perspektiv? I en bok av Pavan K Varma (som varit pressekreterare till

presidenten och officiell talesman för utrikesdepartementet) *Being Indian*, Penguin Book, 2005, kan vi läsa följande (s 22):

Varför bugar Indiern fejt och undergivet för de rika och mäktiga och varför är de så oberörda av de svagas och fattigas lidande? Varför har en nation som har Mahatma Ghandi som sitt föredöme blivit så otroligt korrumpert så snabbt? frågar författaren. Och svarar: Hinduismen har inget begrepp om synd. Indiern är pragmatiker; Varje handling är motiverad i ett särskilt sammanhang och även gudarna blir mutade... Korruption har växt som en endemi eftersom det inte anses vara fel om det leder till önskat resultat (vilket är just makt och pengar) Människans värde bestäms utifrån hennes möjlighet, att utöva godtycklig makt över andra. Korruption är ett sätt att utöva denna makt. (min översättning)

Och då förstår jag, att vad jag varit med om vad gäller Mr A och de tre miljoner kronorna inte är något undantag. Frågan: Hur bekämpar man korruption i ett samhälle där den enligt den egna kulturtraditionen inte är fel? Det vi kallar för oegentligheter kallar indier för "egentligheter" utifrån hur karma verkar. Svenska organisationer som arbetar i Indien tvingas dock att skriva på ett formellt avtal med bl.a. följande formulering;

SVEO (Svensk Enskild Organisation) och Ramorganisation är ense om att samarbeta för att motverka korruption under projektets genomförande. SVEO åtar sig att utreda och om nödvändigt vidta rättsliga åtgärder mot den eller dem som på goda grunder kan misstänkas för korruption eller annan otillbörlig vinning.

En tuff och bra skrivning men hur ska detta nu gå till? *Vidta rättsliga åtgärder mot den eller dem som på goda grunder kan misstänkas för korruption. Rättsliga åtgärder enligt vilka lagar och regler. Svenska?*

Om korruption inte anses fel- om det leder till avsedda mål – pengar och makt- ja, då hjälper det ju föga med striktare anvisningar. Alla, revisorer ej undantagna, simmar i samma vatten. De fiskar som simmar i detta korruptionens hav fastnar inte i våra kontrollnät hur finmaskiga vi än gör dem. (Hur långa och påkostade revisionsrapporter vi än får till.) De simmar bara vid sidan av. Inhemska revisionsbyråer som ska revidera och godkänna räkenskaper är vinstdrivande företag. Genom att betala bra kan du få vilken revisionsrapport som helst. Om du kallar det muta eller något annat är faktiskt irrelevant!

Samma självklara acceptans av korruption i Indien drabbar även s.k. Rättvisemärkningen (Fair Trade) när det gäller olika produkter. Inspektörerna som ska certifiera en produkt har en mer eller mer officiell lista över vad de kräver av hotellstandard, resor och traktamente och kick backs för att tilldela en produkt Fair Trade märket. Och det har inget med arbetarnas villkor att göra. Jag har själv avhört en förhandling mellan en importör och en indisk s.k. mänsklig rättighetsorganisation. Förhandlingen gällde hur mycket den indiska organisationen skulle ha för att utfärda etiketten om att inga barn varit inblandade i tillverkningen. Det var avsevärda belopp som diskuterades. När man till sist kom överens, hade förstas den etikett som klistrades på, inte någonting att göra med hur tillverkningen faktiskt gick till!

Om vi ska kunna bekämpa fattigdomen på riktigt måste vi börja med att se verkligheten som den ser ut, skriver biståndsministern i debattartikeln på newsmill (2009-09-24). Låt oss göra det, men inte bara se klart som det är utan också tala klarspråk. Nu talar vi ett språk när vi springer runt i regelverkens och byråkratins labyrinter: - Jo, nog ska vi kunna få kontroll på korruptionen, bara vi får mer betalt och bättre anvisningar; men ett annat när vi mot bättre vetande kontinuerligt överför biståndsmiljoner till genomkorrumperade miljöer. Ett språk i talarstolen och i slutrapporten, ett annat mellan skål och vägg:

- Jag var livrädd att man skulle ringa mig från Dagens Nyheter och fråga mig om vart biståndspengarna tagit vägen. För det hade jag inte en aning om, sa Sidachefen i ett afrikanskt land till mig. (Avsåg flera hundra miljoner kr. Idag får landet över 700 milj. kr om året i bistånd från Sverige.)

Jag var med och gjorde en landsstudie för NORAD (Norges motsvarighet till Sida). Handlade om ett budgetstöd på ca 90 milj. Nkr om året. När vår delegation först mötte myndighetsrepresentanter var deras första kommentar, att de inte riktigt förstod varför vi var där, Biståndet hade ju hittills fungerat utmärkt genom att det betalades ut punktligt i början av februari varje år. De hade inget att klaga på. När vi antydde att vi gärna ville få en uppfattning om vart biståndet tog vägen mörknade synen något. Vi stötte nämligen snart på rykten om att bistånd till uppbyggande av telekommunikation hade gått till mobila enheter för radarstyrning av robotar(dvs. till militären). Men detta fick vi förstås inte knyta om i vår landstudie – det var politiskt omöjligt. Biståndet till familjeplanering på 23 milj. NOK gick inte att verifiera alls. Ej heller biståndet via UNICEF på 40 milj.

Vad jag lärde mig var, att i ett mottagarland, som har ett stort underskott i sin handelsbalans, där uppstår det ett stort hål vad gäller hårdvaluta(förr främst dollar). Allt officiellt bistånd – som ju betalas ut i s.k. främmande valuta, sugs omedelbart in i detta svarta hål. Det blir en senare, närmast akademisk fråga(i sämsta bemärkelse) och närmats omöjligt att belägga, vad man faktiskt använt motsvarande summer till i landets valuta.

Det är så oerhört naivt att tro att det system som hela tiden suger nerifrån och upp, plötsligt skulle vändas upp och ner och verka i motsatt riktning, bara för att vi håller några hundra miljoner som vi kallar utvecklingsbistånd – eller budgetstöd till fattigdomsbekämpning – direkt i toppen på korruptionsberget. Korruption är nämligen inte toppen på isberget i många mottagarländer – det är själva berget.

Kommentar: Mot denna bakgrund tycker jag förstås det är märkligt när Sidachefen meddelar att Zambiaexemplet vi nämnde i början – korruption i storleksordningen 5-8 miljoner kronor – är det *"mest omfattande fallet av systematiska oegentligheter som Sida hanterar"* (newsmill.se 2009-08-25). Vilken verklighet ser man då och vilken verklighet blundar man för?

Fråga: Vad finns det i tidigare erfarenheter som visar till att "revisionskulturen" och konsultverksamhet är det vi ska lita till när det gäller att bekämpa korruption och öka effektiviteten inom biståndet?

Sida svarar faktiskt på denna fråga i sin tidning Omvärlden, nr 22, maj 2009: Under rubriken: Svenska konsulter får underkänt står att läsa:

Sidas bistånd utvärderas för dåligt. Efter det att fem experter läst 34 utvärderingar Sida publicerat mellan åren 2003-2005 blir slutsatsen: *"Alltför många granskningar håller inte måttet."* – *Vi har länge känt till att kvaliteten brister i utvärderingarna, säger chefen för Sidas sekretariat för utvärderingar, UTV. Han anser vidare att de metoder som används i utvärderingarna är för dåliga. "Ibland framgår det inte hur konsulterna kommit fram till sina slutsatser. Det gör att man kan betvivla hur tillförlitliga slutsatserna är."* På frågan om slutsatserna i de utvärderingar som hittills gjort är användbara, blir svaret från chefen för UTV: – *Inte alltid. Råden i vissa utvärderingar bör man inte följa.*" Vad ska man göra åt detta framöver? Man ska söka stötta handläggare på Sida *"att granska och godkänna rapporterna"* men: *"Bristerna på konsultsidan är däremot svårare att göra något åt."* enligt chefen för UTV.

Hur mycket kostar denna undermåliga verksamhet? Under år 2006 tog Sida konsulttjänster i anspråk till en kostnad av ca 1,2 miljarder kronor. *A typical cost of an expatriate consultant will be in the region of \$200,000 a year*, säger Action Aid (actionaid.org.uk) i en rapport, Real Aid 2, från just 2006.

Låt oss då se klart följande: Mer kontroll och undermåliga konsultrapporter höjer förstås inte kvalité eller effektivitet i biståndet ett enda dugg, eftersom frågan om det blir bättre för de fattiga faktiskt exkluderas. Skulle vi vara seriösa i våra utvärderingar och se resultatet i relation till de fattigas situation är det stora misslyckandet kristallklart: *Dessvärre har den samlade andelen av världens befolkning som är fattiga inte minskat. Tvärtom har den till och med ökat...* (Sidas hemsida, 2009-06-11).

Kapacitet i biståndsbyråkratisk mening har i nuläget lite att göra med en organisations förmåga i förhållande till utfallet, att förbättra för de fattiga. Byråkratin definierar kapacitet utifrån de faktiska och rutinmässiga aktiviteter den själv är uppbyggd av. Dvs. kapacitet blir förmågan att skriva rapporter och avtal enligt riktlinjer och policydokument. Det är lika med goda rutiner i enlighet med regelverkets interna logik. En logik som innebär att kommer en propå ovanifrån inom hierarkin så är den rätt! Det ska gärna finnas särskilt anställd personal i särskilda kontorslokaler som snabbt kan svara på olika frågor och delta i konferenser och seminarier. Sådana personer vandrar sedan ut och in inom olika organisationer, som ett sätt att skaffa sig erfarenhet av dessa byråkratiska rutiner, och genom att så saxa sig fram skapas en grund för karriär inom det biståndsbyråkratiska komplexet. I denna karriärmässiga klättring bleknar snart de fattigas eländiga verklighet bort, även om man initialt har haft en kort sejour i något utvecklingsland.

De fattiga uppträder efter hand bara som klatschiga bilder från *kommunikationsavdelningen*, som drivs genom medel från posten *information*. Detta anslag brukas främst till för att allmänheten (skattebetalarna) ska hållas informerade om hur förträffligt vårt bistånd är. (Viss del brukas också till för att klaga om volymen på biståndet skulle gå ner, dvs. att man själv skulle få mindre anslag.) Men ger en mycket falsk "varudeklaration". Utåt i "reklamen" visas just bilder på barn som får utbildning och kvinnor som får hälsovård. Men totalt sett går kanske större delen av biståndsmiljarderna till byråkrati. Och det som blir kvar ska enligt de senaste signalerna inte längre möta människors konkreta behov. Då är det *behovsorienterat* och det är inte bra.

Därför kan biståndsbyråkraten ge ifrån sig följande kommentarer: *Ni är behovsorienterade och saknar rättighetsperspektiv; Fattigdomsperspektivet är tydligt och utvecklat, rättighetsperspektivet ifrågasätts, alltså ej godkänt.* (Innebörd av ovanstående: Lagg ner skolor, hälso- och vaccineringsprogram. Nu måste ni ha rättighetsperspektiv...? Detta händer precis nu, i dessa dagar.) Ställer man sådana kommentarer inom byråkratin mot biståndministerns uttalade ambition: *"Jag är inte nöjd förrän...svenska biståndsmedel i sin helhet verkligen bidrar till fattigdomsbekämpning"*. (newsmill.se), avtäcks en tydlig motsättning. Den har menar jag sin utgångspunkt i att biståndsbyråkratin har vuxit alla – inte bara de fattiga – över huvudet. Ökade "over head" kostnader kan inte längre motiveras utifrån att de leder till ett bättre bistånd i betydelsen att de fattigas levnadsvillkor förbättrats. Den motivering som då återstår enligt den byråkratiska logiken är att direktiven som hela tiden medför mer skrivbordsgöra kommer ovanifrån. För biståndsbyråkraten i karriären innebär just "ovanifrån" ett starkare sanningskriterium än utmaningen nerifrån från de fattiga: Ser ni inte? Vi blir både fler och fattigare!

De flesta anpassar sig till de nya signalerna. Nu kan man t.o.m. köpa en "rättighet": *Varje rättighet kostar 100 kr och ger dig ett gåvobladd i form av ett symboliskt paket att ge bort.* (diakonia.se). Man får en A4 sida som man kan vika ihop till en tom låda och sätta snören runt. Och ge bort till en bekant i Sverige. Vad man köper är ett paket tomt prat om rättigheter.

För att rädda ansiktet skapar biståndsbyråkratin, dels olika konstlade motsättningar – som mellan *behovsorientering* och *rättighetsperspektiv*, dels konstruktioner som "Det civila samhället". Inget nytt men rekonstruerat av byråkratin i lag med "folkrörelserna" (som inte rör sig så mycket bland folk längre; de har i hög grad stagnerat bakom skrivborden och gjort sig beroende av statsanslag).

Begreppet det civila samhället kan härledas till engelska upplysningsfilosofen Adam Smith (1723-1790) Han började använda begreppet "*civil society*" som synonymt med "*commercial society*" för att särskilja *en ny klass av fria handelsmän* från den klassiska indelningen i herrar och slavar inom feodalstaten.

Följande konstaterades tidigt: *De s.k. mänskliga rättigheterna är ingenting annat än rättigheter för medlemmar av det civila samhället, dvs. den egoistiska människan separerade från andra människor och samhället i övrigt.*"(Från Karl Marx: *I judefrågan*, skriven 1843).

Framväxten av "the civil society" innebar alltså upprättandet av en ny arena för skapande av olika intresseföreningar/klubbar/sammanslutningar där man skiljes ut från andra. Genom att tillhöra en klubb, förening etc. som tog vara på en viss grupps egenintresse, möjliggjordes att man kunde skapa sig en ny klassmässig baserad identitet, **särskiljbar från andra**.

Man inser snart att denna konstruktion inte löser någonting när det gäller fattigdomsbekämpning om man begrundar följande:

*"A second problem associated with the concept of civil society is this: Is it a **strictly objective and descriptive term** that, for example, treats the League of Women Voters and the Ku Klux Klan equally as "third sector citizen organizations"?* (Civil Society International, CSI, www.civilsoc.org)

Är det en rent "objective and descriptive term" och kan omfatta organisationer som Ku Klux Klan, så kan man förstås inte bruka begreppet *det civila samhället* normativt. Dvs. att bara man talar om "det civila samhället", så skulle det vara givet, att man har att göra med sammanslutningar som är altruistiska och har just de fattigas intresse i fokus.

Om nu denna korta analys enbart pekade ut ett historiskt förlegat faktum, vore det inte mycket att orda om. Men i utvecklingsländerna idag är detta fortfarande en realitet. Det är de privilegierade från över- och medelklass som formerar sig inom det s.k. civila samhället. Inte för att ta till vara de fattigas intresse utan sina egna. Och det är deras organisationer som vi i hög grad upprättar avtal med och därmed lägger de beslag på medlen som var avsedda för de fattiga. De har god "byråkratisk kompetens". Men ofta endast en symbolisk verksamhet bland de fattiga – ett barnhem, en förskola etc. - på bekvämt avstånd från ambassadkvarteren, för att kunna visa upp när någon givare (donor) kommer på besök. Jovisst jobbar man med mänskliga rättigheter och bekämpar barnarbete. Samtidigt som man kan ha "tjänare" hemma, som kryper omkring och städer golv och toaletter, diskar och lagar deras mat, tvättar deras bilar och klipper deras gräsmattor. Men man ser inte, att just dessa "tjänare" (ibland t.o.m. barn) är människor av kött och blod, som borde få erfara de rättigheter i konkret mening, som man så skickligt i ord formulerar sig om.

Men biståndsbyråkratin gillar förstås inte ett sådant här klarläggande. Då kommer ju inte konstruktionen "det civila samhället" att kunna rädda illusionen om förnyat/förbättrat bistånd, inte ens i retorisk mening. Därför kan byråkratin avge följande kommentar som svar på ovanstående analys:

*Beskriver inte hur arbetet stärker det civila samhället – inget tydligt ideal ... argumenterar **istället för** vikten av att arbeta med att stärka de fattiga.*

Så kan det gå! Märk uttrycket *i stället för* (att arbeta med att stärka de fattiga). Nu har fattigdomsbekämpning i konkret mening t.o.m. blivit fel. I detta läge är det förstås lätt att inte bara ge upp sin verklighetsförankring, utan också varje förhoppning om vett i resonemanget, där den byråkratiska logiken verkar.

Ett annat sätt för biståndsbyråkratin att rädda ansiktet är att skapa kluriga, retoriska buffertar mellan sig och fattigdomens konkreta utmaning. Se t.ex. inledningsfrasen i följande den övergripande målformuleringen för biståndet: "*Att bidra till att skapa förutsättningar för* (fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor"). Bakom denna inledande ordslinga kan ju hela biståndsbyråkratin ta betäckning: – Nog har väl vi alla bidragit något lite i alla fall, till att skapa något lite bättre förutsättningar för de fattiga!

Solidaritet med fattiga människor i konkret mening, transformeras till retorik om mänskliga rättigheter, för att skapa en illusion av att biståndet hela tiden förbättras, genom att ordvändningar i policydokument "förnyas". Även om de fattiga faktiskt blir både fler och fattigare.

Vi har varit med om en absurd utveckling som innebär, att skattebetalares syn på att bra bistånd – som mat, utbildning och hälsovård som direkt bistår de fattiga, och biståndsbyråkratin syn – att bra bistånd är konferenser där man pratar om de fattigas rättigheter – divergerar mer och mer. Här har verkligen uppstått ett förtroendegap!

Man kan idag tala om en "biståndsbubbla" – i analogi med vissa andra bubblor – som har blåsts upp ganska ordentligt genom åren. Men som är ganska tom vad det gäller innehållet; att åstadkomma att de fattiga får det bättre. Det har aldrig anslagits så mycket till bistånd som under 2008 (Bara från OECD-länder 119,8 miljarder US dollar). Samtidigt har det kanske aldrig blivit så många fler fattiga i världen på ett år som under 2008. När kommer biståndsbubblan att brista? Ser man utifrån den fattigas intresse får man hoppas att det sker snart!

Tankealternativ: I detta läge behöver vi åtminstone börja tänka lite annorlunda, utanför byråkratin labyrinter. Biståndsramen för Sverige uppgår till 32 038 miljoner kronor för 2009. Sammanlagt i världen betalades ut minst 1 200 miljarder kronor i officiellt bistånd år 2008. Jag har gått igenom EU:s, FN:s och andra biståndsgivande länders biståndsbudgeter (så gott det går). Lite grovt räknat kan man säga att det idag finns något över en miljard extremt fattiga människor i världen, som lever under 1 dollar per dag. Skulle vi betala ut biståndsmedlen direkt till denna miljard människor (t.ex. direkt via bankkonton vilket innebär att överföringen inte behöver kosta någonting) skulle var och en få ca 1000 kr per år.

I Indien och Pakistan, som jag närmast känner till – och där ca 450 milj. av dessa de fattigaste finns, skulle det innebära att familjernas (i medeltal 6 pers/familj) inkomst i stort fördubblas. Det första millenniemålet – om att halvera befolkningen som lever under extrem fattigdom fram till år 2015 och som vi inte är i närheten av idag – skulle omedelbart vara uppfyllt. Dubbelt upp, eftersom den extrema fattigdomen då inte endast skulle halveras, den skulle upphöra. De fattiga skulle förstås inte lägga dessa extra pengar under kudden, utan använda dem till att köpa nödvändiga varor. Som måste produceras, dvs. ekonomin skulle växa. Det skulle kunna fungera som ett globalt både "socialbidrag" och ekonomiskt "stimulanspaket". (Som en jämförelse: Om administrerandet av våra socialbidrag i Sverige tog 70- 80 % av anslaget – det skulle vi förstås aldrig gå med på!)

Jag prövade tankealternativet bland Sida folk på ambassaden i ett land i Asien. Reaktion: "Men vad ska vi göra då?" Ja, det är just "dilemmat, att de flesta av våra biståndsbyråkrater blir då överflödiga, eftersom de fattiga själva skulle få makt över pengarna. (Empowerment!) Och de skulle aldrig i världen anlita dyra konsulter och biståndsbyråkrater till att förbättra sina levnadsförhållanden!

Men jag vet, tankealternativet är för enkelt. Kejsaren är visserligen naken, men ... (Tusen tankar!) Är det inte en förbannelse? Vad vi människor än tar tag i, när byråkratin tar över byggs det alltid upp hierarkier och orättfärdiga förmånssystem. Så t.o.m. i en verksamhet som har alla människors lika värde som utgångspunkt och bättre villkor för de fattiga som mål.

Att biståndet har misslyckats beror inte på några komplicerade dolda mekanismer. Biståndsmiljarderna fördelas på samma sätt som allt annat. Först tar en hela tiden växande byråkrati sitt. Det som därefter blir över fördelas tyvärr i stort i enlighet med den rådande samhällsstrukturen i mottagarländerna: "Gånge de rike till och de fattiga ifrån." När detta sker med avseende på biståndspengar kallar vi det för korruption. I mottagarländerna ser man inte på biståndsmedel på annat sätt än andra ansamlingar av pengar. Ju mer de som har makt och möjlighet kan lägga beslag på för egen del, desto bättre. Helt självklart. Detta sker ofta i samklang med hur både demokrati och religionen tolkas och "fungerar".

När jag ifrågasätter biståndets nuvarande former – bl.a. den oerhörda *byråkratiseringen* – så gör jag alltså det utifrån solidaritet med fattiga människor i världen. Jag vet förstås att viss byråkrati behövs. Men frågan är hur mycket? Vad är rimligt?

Det är bråttom att göra något annorlunda. Världens fattigaste föds, lever och dör fattiga under tiden vi pratar om fattigdomsbekämpning. De vet inte ens om, att vi är så bekymrade över deras rättigheter, i ord och skrift. Som det nu är, kommer inte heller nästa generation fattiga att få uppleva sina berömda rättigheter. Så länge de lever. Därför förskjuter de fattiga hoppet om en rättvis värld till andra sidan graven.

Vi har bedrivit fattigdomsbekämpning i över 50 år. *Dessvärre har den samlade andelen av världens befolkning som är fattiga inte minskat till och med ökat.* I definitionen av korruption och oegentligheter bör nu tidsaspekten tas med. Ty de fattiga väntar fortfarande på det där bättre livet.

Därför följande förslag till definition av korruption: *Att biståndsmedel som avsätts till fattigdomsbekämpning inte kommer de fattiga till del, på så sätt att de – inom rimlig tid och i rimlig mån – kan förbättra sina levnadsvillkor.*

Utifrån denna definition är ju mycket av biståndet korrupt! Och det blir inte mindre korrupt genom mer kontroll och mer revision – mer byråkrati. Eftersom vi inte vill se, att som revisionskulturen för närvarande fungerar i biståndssammanhang, leder det ofta till att den *illegitima korruptionen* ökar medan vi ändå inte kommer åt *den illegala*.

Eftersom biståndet inte fungerar och inte har förbättras ur de fattigas synpunkt, vad göra? Ibland måste man överge och rasera det gamla för att utveckla något nytt. Nu låter vi OECD:s biståndskommitté DAC och FN ge oss pluspoäng när det gäller biståndets omfattning. Men det är inte de fattiga i världen – vars levnadsvillkor biståndet avsåg att förbättra – som ger oss de poängen.

Sammanfattande reflektioner.

Jag har ovan sökt orientera mig i det landskap som för mig uppstått mellan:

Å ena sidan kontinuerlig exponering av den konkreta fattigdomen alltsedan jag som ung lärare kom till Lahore i Pakistan och skulle undervisa svenska barn i en bungalow omgiven med höga murar. Alla människors lika värde utgjorde redan då en s.k. värdegrund för den svenska skolan. Utanför murarna ett stort slumområde med 37 000 fattiga människor. Barn som kröp kring öppna avlopp. Ingen skola. Ingen hälsovård. Vad då alla människors lika värda? Här och nu? Fattiga. Inte på bild bara. Verkliga. (En baby lades i mina händer. Undernärd. Åtta dagar gammal. Nio hg. Mamman kunde inte amma! Mata varannan timma. Maria blev min dotter. Idag lärare i Sverige.) Som en konsekvens av mitt möte med fattigdomen i Asien sålde jag mitt hus i Göteborg 1972. Gav varenda krona jag fick till just skolor och vaccinationsprogram bland de fattigaste i Indien och Pakistan. Grundade organisationen PACS (www.pacs.nu) som idag ansvarar för utbildning av 27 000 barn, skollunch till 10 000 barn varje dag, hälsoprogram för 40 000 familjer och kooperativ där 1400 kvinnor får en egen inkomst.

President Barack Obamas mor, Ann Dunham – radikal aktivist som praktiserade **kritisk teori** (se faktaruta) - bodde i Lahore i slutet av 80-talet och arbetade med just kvinnokooperativ i samma område som vi i Pakistan. Hon skriver i sin avhandling från 1992 (utdrag i "Surviving Against the Odds", *Duke University Press, 2009 s 64*) att utvecklingsprogram ofta förstärker rådande stratifiering och "the power of elite": *Many government (antipoverty) programs inadvertently foster stratification by channeling resources through officials, who then used the money to further strengthen their own status.* Folk minns henne fortfarande i Lahore: *"She convinced women to establish their own businesses. They otherwise could have never thought about establishing and running a business in a feudal society,* säger Arif i en intervju nov. 2008.

Nu sänder hennes son 7,5 miljarder dollar i bistånd till den korrumperade regimen i samma land. Och 10-tusentals soldater till Afghanistan i ett krig som "att vinna" inte har någon rationell innebörd. Högt och lågt. Stort jumbojet och rickshaw på lerig byväg! Vilken värld ser vi?

Å andra sidan alla dessa dokument, policypapers, riktlinjer, utredningar, landanalyser, regionstrategier, metod- och kompetensutvecklingar, flat rate för svensk expert 1 miljon kronor om året, biståndsattaché, cocktailparty på ambassaden, tjänarna som bugar, luciatåg och små grodorna. Hot om att bli tagen för knarksmuggling om inte 100 000 kr betalas rakt i fickan till The Champion of Human Rights. Fönsterrutor som dallrar när självmordsbombare utlöser sprängladdningar i Lahore och lemlästar oskyldiga i Guds namn! Samtidigt den fattige, polioskadade killen i tegelbruket i hettan. Lutar sig mot sin långa käpp och tittar mig rakt in i ögonen och säger: Please help us!

Slå ihop båda sidor: Det är de rikas paradiset men ingen hör en fattigs bön!

Hur bekämpar man fattigdomen på ett ärligt och effektivt sätt i en värld som denna? *Om vi ska kunna bekämpa fattigdomen på riktigt måste vi börja med att se verkligheten som den ser ut,* skriver biståndsministern. Så riktigt, så riktigt! Men vilken verklighet? Utifrån vems perspektiv betraktar vi världen? Som experten på utvecklingsfrågor och bistånd som gör karriär och lever gott på den kunskapen? Som politikern vars främsta intresse är volymen 1 % av BNI som om det i sig är ett mått på solidaritet med fattiga i världen. Som den fattige tegelbruksarbetaren, som gör tegel för hand som man gjort de senaste 3000 åren, men inte vet ett dugg om att vi är så bekymrade över hans rättigheter.

Kritisk teori: Att tänka är att förstöra

1. **Den avgörande skillnaden** mellan traditionell och kritisk teori är att traditionell teori bestäms av huruvida en teori underbygger och legitimerar rådande förhållanden(ideologin), eller om den är kritisk, ifrågasättande. Kritisk teori har sitt ursprung i 30- talets Tyskland, där dess förespråkare utmanade den förhärskande ideologin, nazismen. Då – och i varje annat läge därefter – anses den kritiska hållningen i "förhållande till de förhärskande tänkesätten och sociala ordningen vara subjektiv och spekulativ, ensidig och utan nytta."(Horkheimer M: Kritische Theorie, Frankfurt 1968). Den andra generationen av forskare (Theodor Adorno, Erich Fromm och Herbert Marcuse) utvecklade sedermera en i lika hög grad kritisk hållning till marxismen- som den manifesterades i Sovjetstaten- som kapitalismen, där en ensidig ekonomisk rationalitet blivit dominerande.

2. **Den ekonomiska rationaliteten** med girighet som drivkraft har "koloniserat livsvärlden", som Habermas (*Knowledge and Human Interests*, 1972) uttrycker det. Den senaste frågan för kritisk teori har därför blivit: *Var ska solidariteten "tillagas" idag?* Förvisso inte inom biståndsbranschen. Tvärt om. De fattigas elände blir reklamsnuttar på TV rutan - mitt bland morderna i deckarfilmen. *I have a plan*, säger plötsligt mörkhyat barn. Följs av kändisen som uppmanar: Rädda ett barn! Ring in din gåva nu till nr... KÖP en rättighet! Gör du det före torsdag får Du en extra sprayflaska med solidaritetsdoft! Det sista inte ännu, men var ska exploateringen stoppa? Allt blir produkter på en marknad. Resultat handlar inte om att fattiga fått det bättre, utan att insamlingsresultatet är bra, helst bättre än året innan. Då har man lyckats och då kan väl generalsekreterare, direktor och ordförande få lite högre lön, bättre pension. Som en slags bonus. Helt i enlighet med den ekonomiska rationaliteten som styr vinstdrivande företag. Och konsultuppdrag inom biståndsindustrin bjudas ut på samma marknad som för alla andra tjänster. Dock med den skillnaden att man inte drabbas av särskild fri konkurrens, utan lukrativa kontrakt erbjuds ett inbegång av f.d. byråkrater, diplomater och politiker. Och för att få duktigt folk måste man ju betala bra. Duktiga på vad? Så är penningcirkusen igång.

3. **För kritisk teori** är att tänka att "förstöra" – bryta upp- ifrågasätta. Världen och mänskligheten är mer och större än vår hittillsvarande kunskap om den. Man behöver inte vara trogen något annat än det radikala tvivlet. Ideologikritik: Låta reflektionen ta ett steg till.

4. **Reflektionen riktas** hela tiden mot spänningsfältet mellan legalt – legitimt och söker avtäckta illegitima förhållanden. Historien är full av illegala aktiviteter som utmanade det legala systemets legitimitet och därmed ledde till bättre samhällsförhållanden. Ta frågan om kvinnlig rösträtt i USA eller apartheid politiken i Sydafrika.

5. **Målet för den kritiska teorin** kan aldrig bli, att förfina kontroll och manipulation inom rådande förhållanden (den byråkratiska ambitionen), utan är att undersöka legitimiteten i rådande samhällspraxis i relation till grundläggande värden av rättvisa och jämlikhet. Om den är illegitim söker kritisk teori utifrån ett *emancipatoriskt* kunskapsideal peka ut en strategi för förändring.

6. **Kritisk teori söker upprätta sanning** genom att förena de tre stegen i kunskapsprocessen: veta (reflektera)- förstå (nå insikt)- förändra (handla). Praxis är ord (insikt) plus handling i förening. Sanning kan inte vinnas eller upprättas genom endast retorik.(Man förbättrar inte för de fattiga genom att skriva om anvisningar och riktlinjer och orda om rättighetsperspektiv.) Att säga ett sant, äkta ord är att förändra världen. Ordet "älska" är ett osant ord till en svältande, om inte ordets konsekvens följs upp i handling och man ger den svältande mat!

7. **Att verifiera är latin och betyder att göra sannare.** Där orättfärdiga förhållanden råder är att *verifiera* en fråga om att göra världen "sannare ", dvs. att arbeta för att avskaffa illegitimt maktutövande och orättvisor. Det *enda giltiga verifikationskriteriet*, när det gäller att utvärdera sådan verksamhet är *att förbättring faktiskt sker*, dvs. att världen blir sannare. För en verksamhet som har som mål " att bekämpa orättvisor, nöd och fattigdom" därför att

- över en miljard människor lever i extrem fattigdom och hunger samtidigt som en annan del av mänskligheten lever i överflöd.
- Om det då avsätts över 1200 miljarder kronor om året till denna verksamhet och
- om fattigdomen och ojämlikhet faktiskt ökar (t.o.m. som en effekt att denna verksamhet)
- då är denna verksamhet i grunden falsk och lögnaktig och bör förändras i grunden.

Vilken verklighet framträder i våra tankelandskap när vi diskuterar bistånd och korruption?

Biståndsmiljarderna har alltid framträtt för mig som väldigt lösa pengar som valsar omkring i en gigantisk biståndsbubbla. Relativt lätt åtkomliga för korrumpierade regimer bara de har en "Poverty Reduction Plan" och andra som i ansökningar, avtal och avrapporteringar med rätt retorik förmår exploatera de fattigas elände. *För egen vinning?*

När tycker vi att det går över gränsen? Löner, traktamente, utlandstillägg, hardshiptillägg, barntillägg, medföljandetillägg, pensioner, semesterresor, bostadstillägg etc. I efterskriften om biståndet till Afghanistan citerar jag en rapport som talar om "*biståndsarbeters slösaktiga livsstil med löner på upp till 330 000 kr/mån(!) medan en lokal polisman bara har ca 500 kr/mån. och talibanerna betalar 4 dollar för en attack mot en polisstation.* Har vi någon skam i kroppen? Finns det bara skriftliga avtal är kanske allt legalt utifrån ett formalmoraliskt tänkande men är det legitimt? *Orättfärdiga förmåner?*

Biståndsministern skriver: "*Jag är inte nöjd förrän jag kan garantera, eller på ett övertygande vis leda i bevis, att svenska biståndsmedel i sin helhet verkligen bidrar till fattigdomsbekämpning*". Hon tror "... att fler känner en särskilt stor besvikelse när skattepengar eller donationer som just är avsedda att bekämpa nöd och fattigdom ... hamnar i orätta händer"(newsmill.se)

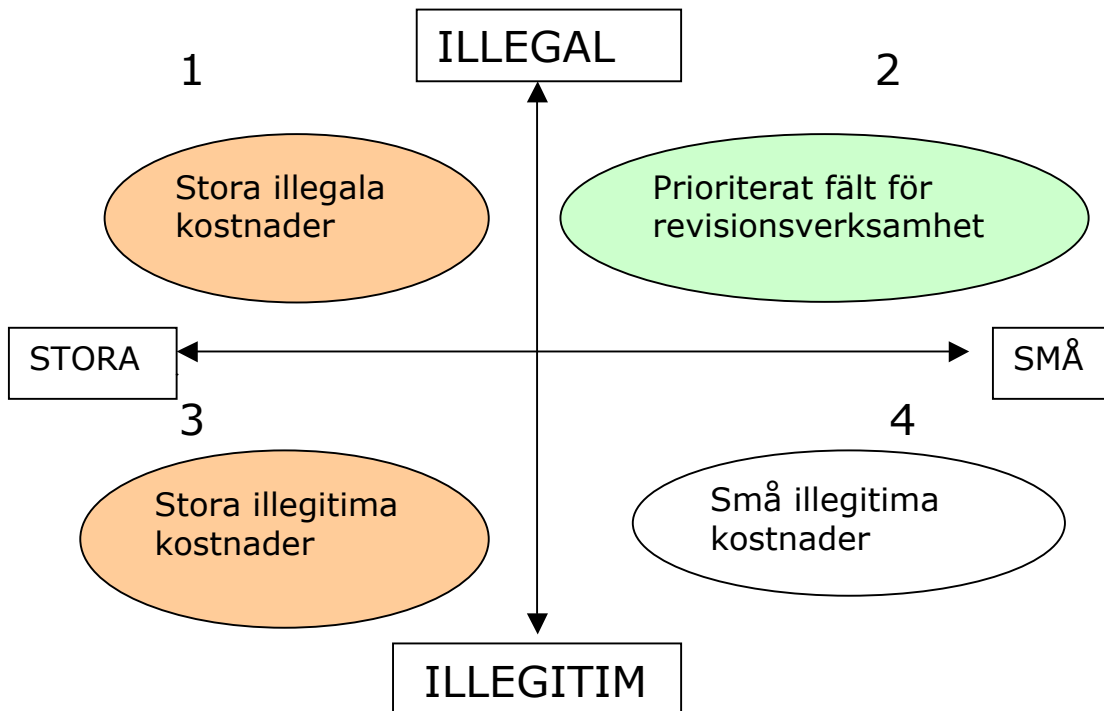
Som jag skrev: Vi är flera som känner besvikelse. När *skattepengar och donationer* hamnar i orätta händer. Frågan är: Vilka händer är orätta?

Frågan om effektivitet inom biståndet handlar ju om att bistå de fattigaste och mest utsatta människorna i världen i rimlig tid och på bästa möjliga sätt. Biståndsverksamhet är alltså inte vilken verksamhet som helst, utan målet sammanfaller med ett *idealmoraliskt perspektiv*. Jag menar därför, att det behövs ett speciellt regelverk för kontroll och utvärdering av biståndet som är en avspeglning av detta perspektiv. Nu följs inte målen om fattigdomsbekämpning upp genom kvalificerade utvärderingar. (Något som man i Sida är medveten om, men inte vet vad man ska göra åt). Det är därmed totalt oklart hur *omotiverade kostnader* (korruption) ska definieras.

Vem ska nu se till att rensa vårt bistånd från korruption? De som är beroende av att den fortsätter? Konsulter, byråkrater, experter som faktiskt tar stora mumsbitar själva ur biståndskakan? Kommer dessa att se den gren man själva sitter på? Kommer de att kunna uppmärksamma den stora del av korruptionen inom biståndet som kan kallas *orättfärdiga förmåner*? I det exempel jag visar inledningsvis går ca 70 % av biståndsmedlen till byråkratin. Ser vi att biståndsbyråkratiska komplexet vuxit och fått så orimliga proportioner att det är en del av problemet när det gäller att bekämpa korruption?

Av alla utredningar och revisioner jag läst, har det inte framkommit ett enda exempel på, att svenskar har varit inbegripna i någonting som skulle kunna kallas *orättfärdiga förmåner* eller *missbruk av förtroende för egen vinning!* Vi ska enligt avtal "*vidta rättsliga åtgärder mot dem som kan misstänkas för korruption eller annan otillbörlig vinning*" i mottagarländer. Och jagar då främst relativt små oegentligheter som saknade kvitton etc. Ser vi enbart grandet i vår broders öga men inte bjälken i vårt eget? När riktas ljuset mot oss själva? När kommer den första lagföringen mot att svenskar brutit mot någon korruptionsparagraf? Nedan ett försök till klarläggande av olika typer av korruption inom biståndet.

Korruption inom biståndet

Först två överordnade kategorier av korruption på den **vertikala axeln**:

1. **Illegal korruption:** oegentligheter, missbruk av förtroende för egen vinning, omotiverade förmåner och kostnader som faller **utanför regelverket** (vi själva bestämmer om)
2. **Illegitim korruption:** förmåner och kostnader som visserligen kan falla **inom regelverket** men ändå är **orättfärdiga, illegitima** inte minst i relation till den speciella målsättningen för just biståndsverksamheten. Uttryckt klart i biståndsministerns ambition "att svenska biståndsmedel i sin helhet verkligen bidrar till **fattigdomsminskning**" och att "skattemedel och donationer som just är avsedda att bekämpa nöd och fattigdom (inte) hamnar i **orätta händer**." Avgörande här är förstås frågan om kostnader och förmåner **som faller inom regelverket självklart är rättfärdiga** och att det därmed är säkrat, att pengar som skall bekämpa nöd och fattigdom hamnar i **rätta händer**

Inom dessa kategorier är det rimligt att göra en indelning i **stora** och **små** kostnader ("grand corruption" och "petty corruption") vilka läggs in på den **horisontella axeln**.

Härmed uppstår **fyra olika fält inom vilka "korruption" inom biståndet kan uppträda**.

Tidigare beskrivna revisioner kan sägas handla om relativt små illegala oegentligheter, dvs. om korruption inom **Fält 2**. Samtidigt uppstod kostnader för revisionen – t.ex. för att hålla två team av svenska revisorer i Afrika i flera månader – som kan tänkas innebära **orättfärdiga och omotiverade kostnader, Fält 3**. Således: För att jaga relativt **små illegala kostnader** – såsom saknat kvitto på en motorcykel och 13 000 kr för en gammal bil – uppstod **relativt stora illegitima kostnader**.

Stora illegala oegentligheter, Fält 1. Exempel i texten: 1) bistånd till Afghanistan, som handlar om 100-tals milj. kr och 2) ca 150 milj. kr i bistånd avsett till jordbävningsoffer i Pakistan. Här kan man tala om "miljöer som i hög grad präglas av korruption". Sådana stora illegala oegentligheter fångas sällan upp genom revisioner som utgår från våra formella regelverk. Här uppstår ofta en konflikt mellan olika värde- och rättssystem, som formella avtal bara skenbart löser.

Aktuella frågor: Vilken korruption är viktigast att förebygga/beivra? Kommer man åt den "stora" korruptionen – den illegala och illegitima – genom ett kontrollsystem och en konsult- och revisionskultur som i sig är en del av korruptionsproblematiken inom biståndet? Vem ska granska granskarna?

Efterskrift: Hur är det med biståndet till Afghanistan idag?

Utgångspunkt: Jag sitter på golvet på fina handvävda mattor och äter tillsammans med två Afghanska klanledare utanför Peshawar i Pakistan. Gästvänliga, självsäkra. Har ett bullrande skratt. De berättar för mig att de är nomader som flyttar inom sitt stamområde beroende på årstid. Stamområdet sträckte sig delvis inom det vi kallar Afghanistan, delvis inom vad vi kallar Pakistan. Jag visste ju, att inte ens på officiella kartor fanns det någon gräns utmärkt. Områdena i vad vi ser som "gränslandet" kallas helt enkelt "tribal areas". (*Afghanistan is a multi-ethnic country much like Pakistan, with the Pak-Afghan mountainous border region measuring 1,000 miles long and 100 miles wide, that is occupied by the same tribes on both sides of the border*", Dawn, 7 April 2009. Behovet av en gemensam strategi för **Af-Pak** regionen framhålls allt oftare.)

Men nu hade mina "vänner" fått reda på, att om de stannade kvar här i denna del av sitt stamområde, skulle de betraktas som flyktingar av FN. De hade uppgivit att man hade ca 1200 personer i sitt läger. Det fiffiga var nu, berättade man och log illmarigt, att eftersom de höll sina kvinnor i avskildhet ("purdah") så släpptes inte några in i lägret för att kontrollera denna siffra. Nu fick man så och så mycket mjöl, torrmjök, fotogen, etc. per person. Det blev en väldig massa fotogen och torrmjök räknade jag ut. - Vad gör ni med allt detta? - Det säljer vi förstås här i Pakistan! Man får inte vara dum!

Lite längre fram under kvällen tog de fram en broschyr. Där fanns bilder på de berömda "Stinger robotarna", som man fått från Amerika. De hade ett pris på några miljoner rupies. - This business we have together with a pakistani general. - Säljer ni sådana här robotar? - Javisst, sa man och skattade så där bullrande igen. - Och vilka är era kunder, frågade jag. - Främst Iran, blev svaret. - Iran? - Ja, de använder dom att skjuta tillbaka på amerikanska skepp i Gulfen! Man får ju inte vara dum!

Varför hade de bjudit in mig till sitt näste? Jo, jag representerade ett officiellt, statligt biståndsorgan. Money, money, money... Jag besökte senare ett flyktingläger nära Peshawar. Ganska välordnat faktiskt. Åtminstone i jämförelse med ett vanligt pakistanskt slumområde på andra sidan gatan. Som ingen brydde sig om. De var ju inte flyktingar - som dessa frihetshjältar från de fria vidderna i Afghanistan. Dessa *mujaheddin* som redan då var nedlusade av vapen och pengar. Som redan då byggde sin feodala maktstruktur på jordägandet och därmed kontroll av knarkhandeln. Jag besökte skolor som drevs med biståndspengar från Sverige. Drevs av Hekmatyars grupp, en av de värsta krigsherrarna. Det var rena *madrassas* - koranskolor - där talibaner och al-Qaida krigare fostrades. Hur dum får man vara?

Situationen idag: Bistånd till vilka?

- Världsbankens representant menar att det är en skandal hur de över **300 miljarder kronor** som hittills betalats ut i bistånd till Afghanistan från västvärlden sedan 2002 har används: "The wastage of aid is sky-high. There is real looting going on... It is a scandal." (Independent 1/5 2009)
- Mr Waldman, från Oxfam säger att det mesta av biståndet dräneras på vägen: "A lot of money is put in at the top in Afghanistan but it is siphoned off before it reaches ordinary Afghans at the bottom". Han besökte in Badakhshan provins i norra Afghanistan som har en befolkning på 830,000 och meddelade: "The entire budget of the local department of agriculture, irrigation and livestock, which is extremely important for farmers in Badakhshan, is just \$40,000. This would be the pay of an expatriate consultant in Kabul for a few months." När TT meddelar (2009-10-07) att EU ska öka biståndet till Afghanistan bl.a. "med expertis stärka regionala förvaltningar och reformera jordbruket och budgetarbetet" så undrar men förstås vad det innebär? Vad kommer denna expertis att kosta? Blir det något över för jordbruket?

- I artikeln, *'Gilded cage' lifestyle reveals the ugly truth about foreign aid in Afghanistan*, (Independent maj 2009) kan vi läsa om, (1) biståndsarbeters slösaktiga livsstil med löner på upp till 330 000 kr/mån, medan en lokal polisman bara har ca 500 kr/mån. och att talibanerna betalar 4 dollar för en attack mot en polisstation, (2) hyreskostnad på 225 000 kr/mån, (3) dyra kostnader för säkerhet och transport (med helikopter) (4) detta gör att trots nästan 250 miljarder kronor spenderats i bistånd bara från USA är landet kvar i djup fattigdom. Jag påstår inte att dessa villkor gäller inom det direkta svenska biståndet, men svenska biståndsmedel går till att täcka sådana kostnader, eftersom ca hälften av vårt bistånd(ca 15 miljarder) går genom FN och EU där sådana förhållanden existerar.
  1. Vast sums of money are being lavished by Western aid agencies on their own officials in Afghanistan at a time when extreme poverty is driving young Afghans to fight for the Taliban. The going rate paid by the Taliban for an attack on a police checkpoint in the west of the country is \$4, but foreign consultants in Kabul, who are paid out of overseas aids budgets, can command salaries of \$250,000 to \$500,000 a year. In Afghanistan a policeman's monthly salary is only \$70, which is not enough to live on without taking bribes.
  2. Whole districts of Kabul have already been taken over or rebuilt to accommodate Westerners working for aid agencies or embassies. "I have just rented out this building for \$30,000 a month to an aid organisation," said Torialai Bahadery, Property Consulting.
  3. The freedom of movement of foreigners is very limited. "I am not even allowed to go into Kabul's best hotel," complained one woman working for a foreign government aid organisation. She added that to travel to a part of Afghanistan deemed wholly free of Taliban by Afghans, she had to go by helicopter.
  4. The high expenditure on paying, protecting and accommodating Western aid officials in palatial style helps to explain why Afghanistan ranks 174th out of 178th on a UN ranking of countries' wealth. This is despite a vigorous international aid effort with the US alone spending \$31bn since 2002 up to the end of last year
- Enligt tidningen DAWN (March 26, 2008) har korrupktion inneburit att trots miljarder i bistånd har situationen för flertalet faktiskt försämrats: *Corruption and inefficiency are the hallmark of many government departments in Kabul —the Afghan government is unable to account for the spending of five billion dollars in aid. In all this, the people have suffered. Poor coordination and communication between the donors and the government have worsened the position of the vast majority, especially those living under harsh conditions in the rural areas which are neglected in comparison to the cities.*
- 60 % av Afghanistans BNP kommer från knarkhandel. Ca 90 % av allt heroin i världen kommer från Afghanistan. Opiumproduktionen har ökat under de åtta krigsåren. Från 200 ton år 2001 till 7.700 ton 2008. De allierades krig mot knarket har misslyckats. I sin bok *Seeds of Terror*, från 2009 visar journalisten Gretchen Peters övertygande att talibanerna har utvecklats till en slags narkotika terrorism. Av de ca 4 miljarder dollar som förs in i Afghanistan som inkomster från narkotika handeln årligen kommer ca 1/2 miljard dollar talibanerna till del i ren nettovinst. Som brukas till att betala för deras krigföring. Skattebetalare i väst betalar för soldaterna, knarkarna för terroristerna: *"That means that every time a U.S. soldier is killed in an IED attack or a shootout with militants, drug money helped pay for that bomb or paid the militants who placed it. Opium funding helps pay for salaries, weapons, explosives and food. The Taliban is a self-sustaining organization financially.* (Intervju i Time Magazine: Fighting the New Narcoterrorism Syndicates, May 2009)
- Gretchen Peters menar dock, att myndigheter tjänar mer genom korruptionen från biståndsmiljarderna än motståndsmännen (terroristerna?) genom knarkhandeln: *"The biggest challenge is corruption, because as much money as the insurgents are earning off the drug trade, corrupt officials in Afghanistan and Pakistan are earning even more."*

- Det finns idag en slags prislista på vad det kostar att hyra eller köpa en självmordsbombare i regionen från ca 47 000 kr till ca 95 000 kr:
  1. *A Pakistani official, who spoke on the condition that he not be named because of the sensitive nature of the topic, said the going price for child bombers was \$7,000 to \$14,000 (Washington Post, 2009-04-07)*
  2. *Adviser to the Prime Minister on Interior Rehman Malik talking to the media (www.paktribune.com/news) he said that the price of a suicide bomber is from Rs 0.5 million to Rs 1.5 million while the family of the bomber gets Rs 0.5 million.(1 pak rupie=9 öre).*

Att vinster från knarkhandeln finns med i bilden är självklart. Men jag menar att även biståndsmiljarderna finns med och betalar dessa "utgifter" för självmordbombare. Vi har lika lite kontroll över biståndet idag som under slutet av 90-talet. När talibanerna var vid makten i Kabul och tryckte upp sedlar i egen tryckpress, som genom biståndsmiljonerna kunde omvandlas till hårdvaluta.
- Sverige gav ca 480 milj.kr i officiellt bistånd till Afghanistan år 2008.
- "Italien har betalat tiotusentals dollar i mutor för att talibaner inte ska anfälla italienska soldater i Afghanistan." avslöjar Nato-tjänstemän för The Times. Vid ett bakhåll i distriktet Sarobi- mellan Jalalabad och Kabul- dödades 10 franska soldater därför att de inte mutade den lokala talibanledaren som de italienska soldaterna tidigare hade gjort. Italiensk underrättelsetjänst hade regelbundet betalt tiotusentals dollar till lokala krigsherrar. - *Jag bedömer att över 50 procent av Nato-styrkorna på Afghanistans landsbygd har sådana uppgörelser*, säger en anonym militär till AFP. Den främsta målsättningen verkar vara att skydda sig själva och att överleva. Begripligt men ack så dyrt!
- Sverige har en militär styrka på 500 personer. Kostar något över 1 miljard om året vilket betyder en ökning med 300 miljoner från år 2008. På frågan om mutor blir svaret: - *Svenskarna skulle aldrig göra något sådant. Mutor är ett korruptionsmedel som inte ingår i fredsarbetet*, säger informatör från Försvarsmakten, till TT. - *Jag kan bara uttala mig om svensk utbildning och rekryteringsunderlag. Och efter att ha varit där vet jag att de på den svenska campen inte sysslar med sådant. Vad sysslar vi med då? Inför utresan intervjuas ett par svenska unga soldater i TV 4: - Vad ska ni göra när ni kommer ner? - Vi ska hjälpa det afghanska folket: - Hur då? - Ja, vi ska prata med dom! - Och om ni blir beskjutna? Då har vi utbildning för det!*
- Polen är lite duktigare. De har en styrka på ca 2600 personer. Vad kostar det tro? Får de EU stöd måhända?
- ISAF-styrkan(International Security Assistance Force.) - mestadels trupp från Nato (*NATO took command of ISAF in August 2003*)-uppgår idag till ca 65 000 soldater. Till detta kommer USA:s egna trupper(under operation "Enduring Freedom") Total utländsk truppnärvaro över 100 000 soldater. Vad gör våra 500 för skillnad?
- Nu pågår en debatt om att vi ska avsluta vår militära närvaro men öka vår civila. Dvs. föra in mer pengar som bistånd. Afghanistan behöver inte utländska soldater men ej heller utländska pengar. Ty det är mutor och korruption det handlar om både när det gäller det civila och det militära "biståndet". *Läget i landet blir allt sämre*, säger EU:s utrikesministrar enligt TT (2009-10-28). Trots alla tidigare miljarder. Att då *trycka in* än fler miljarder som EU föreslår, genom den korrumperade feodala struktur som råder, förstärker endast eländet för de fattiga. Tillräckligt med utländsk valuta tillförs redan genom knarkhandeln. Dessa går inte till de fattiga, säger någon. Det gör inte biståndsmiljarderna heller, säger jag.
- På 90-talet såg jag hur det byggdes upp en märklig dollarkultur på gatorna i Quetta i Baluchistan. Klanledare (talibaner) med turbaner och Mercedes utefter ströget. Inga kvinnor förstås. En konstlad kultur byggd på pengar från den behjärtansvärda flyktinghjälpen. Afghanska flyktingar har funnit sig ganska väl till rätta i Pakistan. Handel med mattor och smuggelgoods. Narkotika förstås. Som

vi aldrig kommer att utrota i produktionsledet. Valmoodlingarna i Afghanistan är där för att stanna, så länge det finns en efterfrågan på opium/heroin och trots "a \$600 million American counternarcotics effort" Vackra blommor dessutom. Jag var där med ett team och skulle övertyga bonden som bevattnade sina små terrassodlingar om att odla korn i stället! Bonden log och fortsatte att öppna bevattningsrännan till sitt valmofält.

- Men våra heroinmissbrukare, det är inte så vackert. Men som det nu är, ju hårdare straff vi lägger på att någon forslar(smugglar) heroin från ett ställe till ett annat, ju mer tjänar den internationella maffian och ju mer pengar får talibanerna och al-Qaida till sin krigföring. Och gör tullen ett ordentligt stort beslag höjs priset på gatan. Allt hänger ihop. Den globala ekonomins regler gäller även narkotikan. Riskhantering. Profitmaximering. Mutor.
- Vi bör nog lämna Afghanistan helt och hållet. Som i Vietnam. När USA lämnade ordnade vietnameserna själva att bygga upp både freden och ekonomin. När utländska intressen inte längre får styra balanseras saker och ting så småningom utifrån inhemska traditioner. Den demokrati vi söker införa i Afghanistan genom att stödja vissa feodalherrar mer än andra, skärper bara motsättningarna. Våra pengar gör därmed mer skada än nytta. Det lilla Manhattan som håller på att skapas i Kabul - med alla befästa lyxvillor och utländska vaktbolag- löser ingenting för det afghanska folket. Där vi t.ex. bakom en massa säkerhetsdörrar ska ta våra bad när de flesta afghaner saknar rent dricksvatten! "Though 77 per cent of Afghans lack access to clean water, aid agencies and the foreign contractors who work for them insist that every bedroom should have an en-suite bathroom and this often doubles the cost of accommodation", säger Mr Bahadery mäklare i Kabul.
- "*Ni västerlänningar är främmande för vår kultur och Ni visar dålig respekt för våra traditioner*", säger ofta afghaner. Och visst är det sant. Afghanistan kommer inte att återuppbyggas vare sig genom utländska ungdomar med vapen och militär uniform eller genom utländska biståndsarbetare med höga löner som häckar bakom murar och säkerhetsdörrar.
- Jag håller med om, att framför allt amerikanerna har ställt till det rejält i regionen. De är sannerligen en del av problemet. Men de har tyvärr ingen del i någon vettig lösning. Om frihet och demokrati är det som amerikaner söker bomba fram i regionen; Gud bevara oss för frihet och demokrati! Jag har sett demonstrationer med banderoller: *Vi vill inte ha demokrati, vi vill ha islam!* Väst talar om att det gäller att vinna "*hearts and minds*". Dessa *minds* är redan ockuperade av en fundamentalistisk religiös ideologi. På gatorna ges Amerika skulden när talibaner spränger skolor och polisstationer.
- Den feodala överklassen är konstant kvar vid makten i regionen. Återväljs också genom s.k. demokratiska val som utfaller enligt traditionella, etniska mönster. Vid ökad terrorism utnyttjar man förståds situationen till sin egen fördel och begär mer pengar i kampen mot terrorismen. Samma feodala klass begär - och lägger tyvärr sedan även beslag på huvuddelen av- biståndspengar till kampen mot fattigdomen! Denna onda cirkeln kommer inte att brytas förrän den egna medelklassen reagerar och skapar front mot både fundamentalism, terror och korruption.
- "*Jag vet bara en sak. Utlänningar kan inte lösa våra problem*", säger en kvinna i Kabul. Så rätt, så rätt. Då återstår väl bara att man får göra det själva? Afghanistan kan nog bara byggas upp, genom att alla utbildade och kompetenta afghaner som lämnat landet, uppmuntras att återvända. Där finns tillräckligt med expertis. Men de bör förstås inte komma som utländska experter utan som afghaner som börja jobba i solidaritet med sitt eget folk. Det kan man inte leja ut till utlänningar!